

Resum executiu de l'informe de resultats

MÓN PAGÈS TERRA COOPERATIVA

Economia social i solidaria i cooperativisme de treball en els ecosistemes agroecològics locals de Catalunya

30 de juliol del 2021

Amb el suport i finançament de

L'ARADA
CREATIVITAT
SOCIAL

Escola de Pastors
de Catalunya

Raieib

**Cooperatives
de Treball**

l'aresta
COOPERATIVA AGROECOLÒGICA

Idària
COOPERATIVA INSERCIÓ LABORAL

Generalitat de Catalunya
Departament de Drets Socials

Crèdits:

Coordinació de l'informe: Raiels SCCL, l'Arada SCCL, Fundació Coop57.

Equip d'anàlisi i redacció: Judit Pardos (Raiels SCCL), Marina Vilaseca (l'Arada SCCL), Maritza Buitrago (Fundació Coop57), Ferran Canudas (l'Arada SCCL).

Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional

Agraïments:

Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya (ARCA), Associació l'Era, Associació Vall del Corb, Cal Camat, l'Economat, Ateneu Cooperatiu de la Cat Central, Biolord coop, Cal Roio, Celler Cooperatiu de Salelles, Cooperativa Eixarcolant, SCCL - Associació col·lectiu Eixarcolant, Territori de Masies Coop, Xarxa per a la Sobirania Alimentària de la Catalunya Central (XaSacc), La Pellofa, SuperCoop Manresa, Mas les Vinyes, Can Bofill, Pastor de Ridaura, La Rural, La Olivera, Arnau Vilaseca, Gerard Batalla, Enric Campillo, Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya, Formatgeria Linens, IDAPA, Ateneu cooperatiu de l'Alt Pirineu i Aran, La Gavasenca, Cooperativa agrària del Pallars, Entremons, Al teu gust, Bioabenur, Làctics l'esquella, El Verger Cerdà, Bièra Aranesa, La Bajoca, La Safranòria, La Segalla, L'Enllaç de l'Ebre, L'Horta de Carme, Coop Camp –Ateneu Cooperatiu, L'Aresta, La Temporada, Lo Vilot, La Garbiana, La Lleteria Obagues Talma, La Vianda, Riet Vell, Ecopagesos, Banc de Terres del Priorat, Consell Comarcal de la Terra Alta, Les Planeses, Vessana, Llavora, La Selvatana, Nuaset Avellanes, Hortgànic, Peralada Mas Marcè, Món Empordà, Verntallat, Xarxa Pagesa, Empesca't, Lo Fato grup de consum, ADV Ecològica de Ponent, Ponent Coopera, Tres Cadires, Viver d'agricultors de Ruffa, Permacultura Penyaflor, Ramaderes de Catalunya, Resilience Earth, Xarxa de Conservació de la Natura.

Contacte:

raiels@raiels.cat - fundacio@coop7.coop - info@larada.coop

Índex

1. Introducció	1
2. Objectius	2
3. Àmbit territorial d'estudi	2
4. Metodologia	3
5. Resultats.....	6
5.1. Grups d'afinitat	6
5.2. Radiografia general comparada de l'entramat social	9
5.3. Ocupabilitat en cooperativisme de treball en iniciatives agroecològiques	12
5.4. Reptes i propostes d'accions per als ecosistemes agroecològics territorials	15
5.5 Pràctiques significatives i replicables identificades	33
6. Reflexions finals.....	41

1. Introducció

El projecte Món Pagès – Terra Cooperativa parteix de l'anàlisi compartida per part de les entitats participants en relació amb les següents premisses:

- A Catalunya tenim un món rural molt gran que presenta pressions econòmiques i polítiques que han provocat un important desequilibri territorial.
- Considerem que l'ESS i en concret el cooperativisme de treball són una oportunitat per enfortir i afrontar els reptes del món rural, ajudant a transformar la seva activitat econòmica, però ens manquen eines per desenvolupar iniciatives en aquest sector.
- Aquest enfortiment del món rural passa necessàriament per posar al centre l'agroecologia, com una pràctica “conservadora dels recursos naturals, culturalment sensible, socialment justa i econòmicament viable”, i també per eixamplar el prisma ubicant aquests projectes en un entramat social d'iniciatives i relacions que comparteixen l'objectiu d'aportar sobirania i millora del benestar social al món rural.
- A l'entorn de la producció agroecològica hi ha una manca d'accés a serveis financers, els quals requereixen adaptar-se a la realitat econòmica i productiva de les iniciatives.
- Si volem generar eines que atenguin aquestes necessitats plantejades, és necessari veure i entendre la diversitat i variabilitat en la conformació territorial del món rural, per la qual cosa calen aproximacions específiques pels diferents territoris. Aquestes agrupacions territorials les anomenem “ecosistemes agroecològics locals”.

Per ecosistemes agroecològics locals entenem aquella constel·lació d'àmbits on hi participen diferents actors que comparteixen l'objectiu i el treball (directe o indirecte) per la promoció de les pràctiques agroecològiques en un moment determinat i en aquell espai que els dota d'autonomia d'acció i metabolisme social propi. Quan parlem de pràctiques agroecològiques no només ens referim a l'agroecologia en sentit agronòmic, sinó, i sobretot, a nivell polític. En aquest sentit, les iniciatives de producció agroecològica d'aliment hi són centrals però no exclusives, i són acompanyades per altres entitats amb qui comparteixen l'objectiu de la promoció rural sostenible on la producció agroecològica d'aliment hi sigui central. Aquests ecosistemes agroecològics estan conformats principalment pels següents àmbits:

- Producció alimentària agroecològica
- Distribució i comercialització
- Consum
- Entitats de debat i creació de coneixement únicament productiva
- Entitats de debat i creació de coneixement i acció rural
- Entitats de serveis financers
- Espais formatius
- Serveis de suport vinculats a la pagesia i a l'ESS
- Serveis de promoció i dinamització
- Mitjans i canals de comunicació

Amb el finançament de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya, el projecte està plantejat des de la intercooperació entre les següents entitats: L'Arada Creativitat Social, Associació Rurbans (Escola de Pastors de Catalunya) i Fundació Coop57 com a entitats impulsores, i amb la configuració d'un equip de treball conjuntament amb Tres Cadires SCCL, l'Aresta SCCL i Raiels SCCL, amb les quals s'ha dissenyat una metodologia de creació, recerca i socialització de coneixement. El projecte també ha dut a terme una sèrie d'activitats de devolució, validació i socialització amb diversos actors de l'ESS. Com a producte final, se n'ha obtingut l'informe de resultats, i el present resum executiu que recull els principals resultats obtinguts amb el projecte. Aquest projecte s'ha dut a terme entre el juny de 2020 i el juliol de 2021.

2. Objectius

El projecte Món Pagès – Terra Cooperativa planteja els següents **objectius**:

- Fer una **anàlisi comparativa bàsica dels 5 ecosistemes agroecològics locals**, per detectar quins aspectes propis de cadascun incideixen en la viabilitat social i econòmica de les iniciatives agroecològiques en el marc de l'ESS.
- Detectar les **difficultats per la generació d'ocupabilitat en cooperativisme de treball** en iniciatives agroecològiques.
- Detectar **necessitats formatives i d'acompanyament** per a projectes agroecològics i per a projectes que estiguin o vulguin organitzar-se en el cooperativisme de treball.
- Adquirir eines per pensar els **productes financers adaptats** a projectes agroecològics.
- Detectar i visibilitzar algunes **pràctiques significatives i replicables** que s'estan portant a terme de l'ESS i el cooperativisme de treball per la transformació del món rural.

3. Àmbit territorial d'estudi

L'àmbit d'intervenció del projecte és a nivell català però l'organització de l'anàlisi és territorial i s'organitza en 5 grans àmbits, els **ecosistemes agroecològics locals**, els quals són:

- **Ponent:** inclou les comarques de la Segarra, l'Urgell, el Pla d'Urgell, les Garrigues, el Segrià i la Noguera.
- **Pirineu:** inclou les comarques de la Cerdanya, l'Alt Urgell, el Pallars Sobirà, el Pallars Jussà, l'Alta Ribagorça i la Vall d'Aran.
- **Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre:** l'àmbit territorial del Camp de Tarragona està format per les comarques del Priorat, Baix Camp, Tarragonès, Alt Camp, Conca de Barberà i Baix Penedès, i l'àmbit territorial de les Terres de l'Ebre es compon de les comarques de la Ribera d'Ebre, la Terra Alta, el Baix Ebre i el Montsià.
- **Terres Gironines:** integrat per les comarques de la Selva, el Gironès, el Pla de l'Estany, el Baix Empordà, l'Alt Empordà, la Garrotxa i el Ripollès.

- **Catalunya Central:** format per les comarques del Solsonès, l'Anoia, el Bages, el Berguedà, el Moianès i Osona.

Per aquest estudi s'exclouen les poblacions de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, tenint en compte que tenen una singularitat social i econòmica pròpia i molt diferenciada de la resta del territori objecte d'estudi. Per tant, s'exclouen del projecte les comarques del Barcelonès, el Vallès Oriental, el Vallès Occidental, el Maresme, el Garraf, l'Alt Penedès i el Baix Llobregat.

Figura 1. Distribució geogràfica dels grups territorials analitzats

Font: elaboració pròpia

4. Metodologia

El projecte Món Pagès – Terra Cooperativa ha seguit la següent metodologia:

1. Fase de diagnosi col·lectiva (participada)

S'ha dut a terme una diagnosi sobre els 5 ecosistemes agroecològics territorials, per mitjà de la realització d'un total de **52 entrevistes dirigides** tant a iniciatives d'abastiment agroalimentari (29 entrevistes) com a iniciatives de suport (23 entrevistes). Així mateix, s'han realitzat un total de **5 entrevistes a entitats a nivell català**, essent un total de 57 les entrevistes realitzades.

Taula 1. Entrevistes realitzades en la fase de diagnosi col·lectiva

Ecosistema	Entrevistes realitzades
Pirineu	11 entrevistes - 7 abastiment - 4 suport
Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre	10 entrevistes - 5 abastiment - 5 suport
Ponent	10 entrevistes - 5 abastiment - 5 suport
Terres Gironines	12 entrevistes - 7 abastiment - 5 suport
Catalunya Central	11 entrevistes - 5 abastiment - 6 suport
Catalunya	5 entrevistes - 5 suport
Total	58 entrevistes - 29 abastiment - 29 suport

Font: elaboració pròpia

2. Fase d'anàlisi

S'ha treballat i sistematitzat la informació generada per àmbit territorial i s'han identificat 8 grans reptes comuns que comparteixen els 5 ecosistemes agroecològics territorials analitzats, així com també s'han identificat els reptes específics per cadascun d'ells.

3. Fase de socialització

S'han realitzat un total de **4 jornades de retorn local** (una per cada ecosistema agroecològic territorial). en el cas de l'ecosistema de Terres Gironines, la trobada territorial no s'ha pogut dur a terme, i en el seu lloc, s'ha realitzat una entrevista en profunditat amb una entitat de suport vinculada tant a l'Ae com a l'ESS).

En aquestes, s'han compartit les conclusions preliminars per cada ecosistema obtingudes en la fase d'anàlisi, i s'han debatut i complementat amb noves aportacions. En aquestes trobades territorials, hi ha participat un total de **33 persones**, vinculades a iniciatives d'abastiment i a iniciatives de suport. La participació en cadascuna de les trobades territorials ha estat la següent:

- Cat Central: 12
- Pirineu: 6

- Camp de Tarragona Terres Ebre: 7
- Ponent: 8

De manera complementària, s'ha dut a terme una trobada amb iniciatives agroecològiques de tota Catalunya que han fet ús d'algun servei financer amb Coop57, per aprofundir en la detecció de necessitats i especificitats, així com, en les oportunitats que des dels serveis financers ètics i solidaris podem oferir a projectes d'aquest tipus. En aquesta trobada hi ha pres part un total de **15 persones**, 8 de les quals entitats d'abastiment.

També s'ha realitzat una trobada general en la qual s'han presentat els principals resultats col·lectius, obtinguts fruit de la integració i comparativa dels 5 ecosistemes agroecològics territorials analitzats en el marc del projecte. En aquesta trobada general hi han participat un total de **35 persones**, vinculades tant a iniciatives d'abastiment com de suport.

En total, en aquesta fase de socialització hi han pres part **83 persones**.

Taula 2. Participació en la fase de socialització

Tipus de jornada de socialització	Participació (núm. persones)
4 jornades de retorn local	33 persones participants - Cat Central: 12 - Pirineu: 6 - Camp de Tarragona Terres Ebre: 7 - Ponent: 8
1 trobada detecció de necessitats i especificitats de projectes productius d'àmbit rural organitzada per Coop57	15 persones participants - De les quals, 8 pageses
1 trobada de socialització de resultats	35 persones participants
Total persones participants	83 participants

Font: elaboració pròpia

4. Publicació i difusió de l'informe resultant

S'han recollit els principals resultats i les reflexions obtingudes amb el projecte en dos documents: resum executiu i informe final dels resultats.

Un cop finalitzar aquest projecte, durant l'any 2021 es presentaran aquests resultats a diferents entitats que comparteixen l'àmbit de treball de l'ESS/Ae i treball en territoris rurals.

5. Resultats

5.1. Grups d'afinitat

En aquest projecte Món Pagès – Terra Cooperativa s'ha volgut analitzar **l'organització social de cadascun dels ecosistemes agroecològics locals** a partir de les relacions que s'estableixen entre els diferents actors de cada territori. I és que l'entramat social del moviment agroecològic i l'ESS és complex i divers. Fruit de l'anàlisi realitzada, en general, i com un dels resultats del projecte, es poden identificar diferents **conjunts d'acció o grups d'afinitat** amb certa consistència que permeten categoritzar l'organització social dels ecosistemes agroecològics locals:

a. Grups informals

Són grups de relació que no estan organitzats sota cap espai social ni forma jurídica explícita. Es generen a través de relacions de coneixença pel fet de compartir territori. Aquests grups també poden generar-se a partir del vincle de grups de consum, moviments socials, trobades territorials sovint organitzades per entitats de suport i programes públics.

Generalment estan formats principalment per iniciatives d'abastiment productives, que poden establir relacions d'intercooperació puntuals (com la distribució conjunta i elaboració d'algun producte) i que poden o no tenir relació amb entitats de suport.

Trobem també grups informals d'entitats de suport que tenen un caràcter més supralocal i que es conformen a través de la relació social en un territori compartit però sobretot pel fet de compartir sector professional i espais/moviments de foment de l'ESS.

Generalment solen ser grups d'entitats d'abastiment afins a principis de l'agroecologia i no tant a l'ESS, si més no explícitament, malgrat poden compartir moltes pràctiques pròpies de l'economia solidària. A no ser que estiguin vinculats a alguna entitat de suport que estigui implicada en el foment de l'ESS (sigui professional, o com a entitat), l'accessibilitat a informació i recursos propis de l'ESS és baixa. Existeix una afinitat política a l'agroecologia. Són xarxes molt horitzontals amb poca visibilitat, amb dificultat d'accedir a l'agenda pública i social, a no ser que estiguin vinculades a moviments socials. Solen tenir poc poder (entès com a aquella capacitat de mobilitzar recursos públics i incidir a l'agenda pública i social que els hi és atribuïda a través de la seva classe social i/o marc de relacions amb el poder constituït).

b. Grups d'acció formalitzats

Són grups organitzats sota un espai social o forma jurídica explícita. Poden construir-se a partir de grups informals (direcció de baix cap dalt) o de dalt cap baix. Així, entre ells la diversitat és gran, i va des de les associacions creades des de l'administració i que sovint tenen poc dinamisme i cohesió social, fins a aquelles organitzades a través de processos populars o comunitaris, o aquelles que sorgeixen de l'autoorganització.

Sovint tenen una relació amb entitats de suport que acompanyen a la creació i, tot i que és menys freqüent, també a la dinamització. Són grups organitzats o en associacions o en cooperatives, i poden estar vinculats al treball facilitador o dinamitzador de cooperatives de

treball. Justament aquesta relació aproxima la pràctica agroecològica a la de l'Economia Social i Solidària, i en facilita també l'accés a la informació i recursos del moviment, tant institucional com no institucional, de l'ESS.

Gairebé a tots els territoris existeix alguna associació de petites productores i/o elaboradores agroalimentàries però més enllà del suport a la petita pagesia, cap d'elles té objectius explícits de promoció de l'agroecologia. L'aproximació a les pràctiques de l'ESS es limita a aquells grups que o bé són propers una entitat dinamitzadora que és cooperativa i que té relacions amb el moviment de l'ESS, o bé aquelles grups vinculats a projectes de consum agroecològic.

Solen tenir més poder d'incidència i visibilitat a l'agenda públic i social, que sovint va en funció de quina posició social té l'entitat de suport amb qui es vinculen, del grau de relació amb altres entitats territorials, o de la visibilitat que puguin tenir a nivell sectorial.

Entre els grups formalitzats hi trobem també les **cooperatives agràries històriques**, que es dibuixen com un subgrup dins d'aquesta classificació. En general aquestes cooperatives no treballen explícitament en models agroecològics i en alguns casos les pràctiques econòmiques disten de les pròpies de l'ESS. Moltes d'elles depenen de la FCAC (Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya) per a informar-se de recursos de suport. Tanmateix, la FCAC, malgrat aproximacions recents amb el moviment i xarxes de l'ESS, és encara llunyana i no actua com a altaveu i facilitador de l'accés de les cooperatives federades als recursos i espais socials que genera el moviment de l'ESS català (institucional o no).

Segons la seva posició, i sobretot segons el seu pes econòmic específic, poden situar-se en una posició de poder superior a les anteriors, assimilant-se, i inclús participant, al grup del pol institucional.

c. Pol institucional

Són grups formats majoritàriament per entitats de suport de l'ESS (sovint cooperatives sense vincle directe a la producció) amb fort vincle institucional amb l'administració pública (local i supralocal), la mateixa administració pública, i algunes cooperatives agràries tradicionals. Poden estar vinculades a part dels ateneus cooperatius, podent desenvolupar també un paper en la creació o reforç de vincles entre projectes públics. Sovint no hi ha un vincle directe i constant amb els grups informals.

L'acostament d'aquestes entitats al binomi agroecologia/ESS és molt divers. En el cas dels Grups d'Acció Local, si bé tots ells en algun moment o altre han desenvolupat actuacions de suport o promoció de la petita pagesia, el treball en models organitzatius o pràctiques de l'ESS és més difús i l'afinitat més laxa o distant, potser possiblement des d'una perspectiva més tècnico-productiva. En canvi, hi ha altres iniciatives en les quals la línia de treball és explícita. També hi ha algun cas de model públic-privat. Aquests acostaments, però, no sempre han anat acompanyats d'un vincle real i fort amb els altres grups d'afinitat, especialment amb les entitats d'abastiment amb poc poder d'incidència social i política.

Dins d'aquest grup podem diferenciar subgrups que comparteixen projectes d'intercooperació o major proximitat, o fortes relacions d'intercooperació entre cooperatives. El contacte i relació

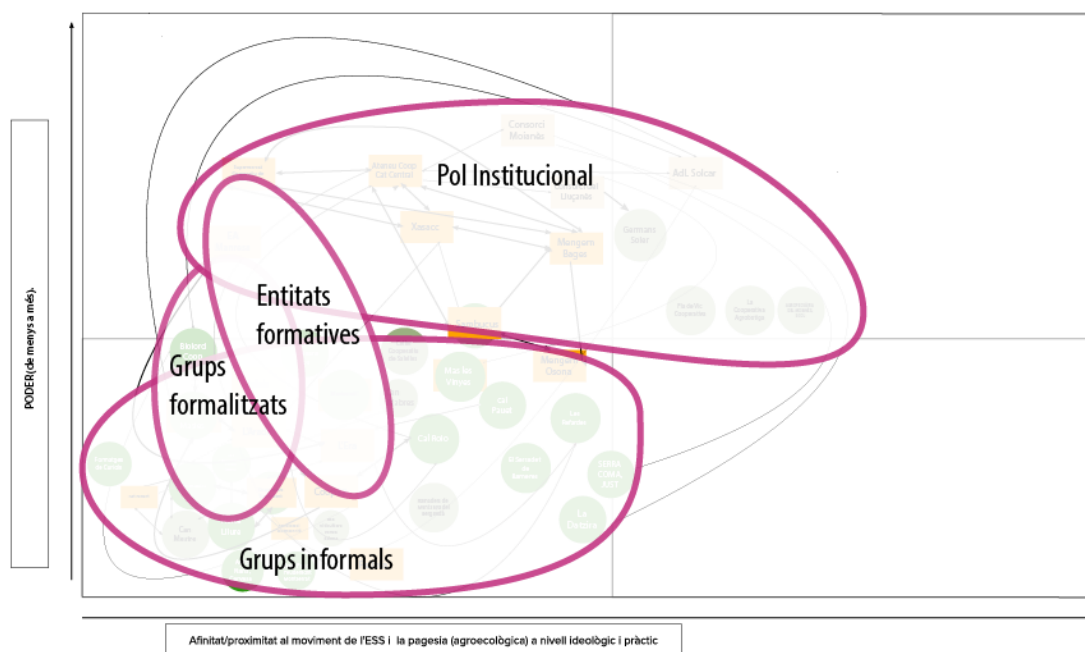
amb la producció alimentària generalment és com a proveïdor i en algunes ocasions s'acompanya de trobades de debat.

Per naturalesa i posició de poder, aquestes entitats presenten un major accés a la informació relacionada al finançament, ja sigui vinculat a l'agroecologia, a l'ESS o amb tots ells.

Dins del grup institucional trobem també les institucions educatives (escoles agràries, universitats, centres de recerca). Són grups que no necessàriament es relacionen amb el grup institucional anterior, tot i que en els darrers temps existeix una progressiva aproximació. En canvi, especialment en el cas de les escoles agràries, sí que tenen una aproximació i vincle amb grups formals i, tot i que en menor mesura, amb grups informals d'abastiment.

En línies generals, els grups d'afinitat estan força territorialitzats a nivell de comarca, o si més no a nivell de comarca natural o a territoris més cohesionats socialment. Existeixen alguns vincles entre territoris però en general són força autònoms i amb poca relació, i si existeix, sovint ve facilitada per projectes empresos per entitats de suport, especialment des d'espais institucionals que no sempre parteixen ni disposen de la implicació dels altres grups d'afinitat, especialment de les iniciatives d'abastiment, i en concret de les productores.

Figura 2. Tipologies de grups d'afinitat i posicionament

Font: elaboració pròpia

5.2. Radiografia general comparada de l'entramat social

Un altre resultat del projecte ha consistit en fer una radiografia comparativa dels ecosistemes agroecològics territorials analitzats en aquest projecte. Es tracta d'una aproximació qualitativa a l'entramat social. La següent taula resumeix aquesta radiografia general comparada en base a 5 paràmetres:

- Agroecologia: presència d'iniciatives, distribució territorial, dimensions, projecció
- ESS: presència d'iniciatives, coneixement de l'ESS, promoció i impuls de l'ESS
- Ae/ESS: vincle entre Ae i ESS, presència d'entitats que promouen Ae i ESS, xarxes
- Entramat social: administració pública, agents clau, potencial
- Cooperativisme de treball: presència
- Finances ètiques: coneixement

Taula 3. Radiografia comparada dels ecosistemes agroecològics locals en base a cinc paràmetres

Ecosistema local	Ae	ESS	Ae/ESS	Entramat social	Cooperativisme de treball	Finances ètiques
Pirineu	●	●	●	● ●	●	
Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre	● ●	● ●	● ●	● ●	● ●	●
Ponent	● ●	● ●	● ●	● ●	● ●	●
Terres gironines	● ●	● ●	● ●	● ●	●	●
Catalunya Central	● ●	● ●	● ●	● ● ●	● ●	● ●

Font: elaboració pròpia

Agroecologia

- Les iniciatives d'Ae són presents en tots els ecosistemes agroecològics i distribuïdes per les diferents comarques, tot i que en el cas de Pirineu és on s'aprecia una presència menor d'iniciatives més afins amb l'agroecologia, i amb més heterogeneïtat de presència entre comarques.
- Les dimensions de les iniciatives en general són petites, moltes vegades de base familiar, amb poca visibilitat i incidència a nivell territorial, i en el cas de Ponent i de Terres Gironines se'n poden trobar algunes de dimensions més grans, que poden tenir més incidència tot i que no és habitual.
- L'Ae està passant per un moment en el que estan sorgint múltiples i diverses iniciatives arreu del territori català, hipòtesi de partida a l'hora de conceptualitzar aquest projecte i que s'ha pogut constatar en aquesta diagnosi. Al Pirineu la presència d'iniciatives d'Ae és menor i encara latent, però en tots hi ha potencial per desenvolupar-se aquest moviment.
- En conclusió, l'espai de l'agroecologia està prenent força en el conjunt dels ecosistemes analitzats, amb una multiplicitat d'iniciatives repartides arreu del territori, i presenta potencial de projecció si aquestes iniciatives aconsegueixen consolidar-se a nivell individual, treballar conjuntament entre elles i amb la resta d'agents de l'ecosistema agroecològic, i aconseguir així fer créixer en conjunt el moviment.

ESS

- En la vessant de l'ESS, la major presència de l'ESS ve associada a les cooperatives agràries històriques. Per aquest motiu, els ecosistemes agroecològics amb més presència de cooperatives agràries són Ponent, Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre. No obstant, si bé la fórmula jurídica de la cooperativa agrària s'emmarca dins l'ESS, sovint entre aquestes cooperatives agràries més tradicionals, les pràctiques poden ser-hi distants i no trobar-se dins l'espai de l'ESS.
- En un segon terme, hi ha ecosistemes en els quals l'espai de l'ESS s'està promovent d'uns anys ençà tant per part d'administracions públiques com d'entitats de suport, com pot ser el cas de Catalunya Central, Terres Gironines, i també Ponent, Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre. En el cas de l'ecosistema de Pirineu, l'espai de l'ESS és més feble tot i que està fent passes per donar-se a conèixer i trobar el seu encaix en el territori.

Ae/ESS

- El vincle entre l'Ae i l'ESS que existeix en els diferents ecosistemes analitzats ve motivat sobretot per la necessitat de fer xarxes i d'intercooperar per fer front al repte de la distribució i la comercialització. Així, trobem xarxes més informals i d'altres més formalitzades que s'han anat articulant en els diferents territoris, algunes a escala comarcal i altres a una escala supracomarcal, algunes organitzades des de la base i altres amb el suport d'entitats de suport i/o administracions públiques.
- L'ecosistema de Pirineu és on trobem una menor aproximació entre Ae i ESS, per la menor presència d'iniciatives d'Ae i per un espai de l'ESS poc madur. En la resta d'ecosistemes, la presència d'iniciatives d'Ae i el seu coneixement i relació amb l'ESS ve

motivada sobretot per la participació d'aquestes iniciatives dins els espais de l'ESS. En el cas dels ecosistemes de Terres Gironines i de Catalunya Central, s'explicita que algunes iniciatives amb pràctiques d'Ae no estan dins els espais de l'ESS perquè no se'n senten part, malgrat poder-hi estar alineades.

- La presència d'entitats que promouen l'Ae i l'ESS i que busquen acostar els dos espais la trobem en tots els ecosistemes amb entitats que hi treballen; el cas de Pirineu seria el que quedaria més orfe d'entitats, tot i que hi són presents.

Entramat social

- L'ecosistema de la Catalunya Central és el que presenta un entramat social més fort, per la presència d'administracions públiques i entitats de suport alineats amb l'Ae i l'ESS que tenen capacitat de mobilitzar recursos i generar iniciatives de suport al moviment de l'agroecologia.
- Els ecosistemes de Ponent, Terres Gironines, Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre també presenten agents clau en cadascun dels territoris entorn als quals es gesten les iniciatives i s'articulen les xarxes d'intercooperació.
- En el cas de Pirineu, presenta potencial per la presència d'agents que poden jugar un paper clau per enfortir i cohesionar aquest ecosistema.

Cooperativisme de treball

- En tots els ecosistemes, el cooperativisme de treball és poc estès entre les iniciatives d'abastiment, i en canvi, és més fort entorn a les iniciatives de suport.
- En els ecosistemes de Terres Gironines, Ponent, Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre, i Catalunya Central, l'abastiment organitzat entorn al cooperativisme de treball és poc estès, i en el cas de Pirineu, pràcticament inexistent.
- A la Catalunya Central es troben algunes figures de cooperativisme rural, però encara no compten amb la figura del soci/a de treball.

Finances ètiques

- L'ecosistema de la Catalunya Central és el que presenta un major coneixement d'aquest aspecte, en part per la presència d'entitats de suport afins als espais de l'ESS que donen a conèixer aquesta opció de finançament o també per la proximitat de les iniciatives d'abastiment agroecològic als espais de l'ESS.
- En els ecosistemes de Ponent, de Terres de l'Ebre i Camp de Tarragona i de Terres Gironines hi ha cert coneixement de finances ètiques per part d'algunes iniciatives, que fins i tot en poden haver arribat a fer ús. I al Pirineu el desconeixement és generalitzat. La manca de presència al territori es considera un dels motius que dificulta el coneixement i accés a les finances ètiques.

5.3. Ocupabilitat en cooperativisme de treball en iniciatives agroecològiques

Com a resultat del projecte, s'han detectat les dificultats i les limitacions per la generació d'ocupabilitat en cooperativisme de treball en les iniciatives agroecològiques.

La forma jurídica predominant en iniciatives d'abastiment que produeixen és la figura d'autònom o la SCP. Es tracta d'iniciatives que sorgeixen generalment del relleu familiar i que, malgrat ideològicament i en la pràctica són molt properes a l'ESS, han vist impediments en l'organització en cooperativa de treball tant perquè és difícil que en un projecte de relleu familiar s'incorporin altres persones sòcies, com per la viabilitat econòmica de generar com a mínim dos llocs de treball i finalment per les dificultats de gestió administrativa que suposa la gestió d'una societat, afegint-s'hi el perjudici que, a diferència de la figura d'autònom, no ets pots atendre als mòduls agraris. Existeix també una limitació pel que fa al procés d'incorporació de joves pagesos que s'acullen a la subvenció per la incorporació que ofereix el Departament d'Agricultura i que és present en molts relleus familiars. El reglament que regula la jove incorporació determina que perquè els joves puguin ser beneficiaris de l'ajuda a la incorporació han de poder «exercir un control efectiu i a llarg termini de forma individual o en col·laboració amb altres agricultors» (article 2.1 del Reglament delegat (UE) 807/2014 DE LA COMISIÓN de 11 de marzo de 2014, relatiu a l'ajut al desenvolupament rural a través del FEADER) i, segons la transposició del reglament europeu a les ajudes del contracte global d'explotació del DACC, per ser beneficiari cal garantir que la persona sol·licitant té participacions o accions que suposin un capital igual o superior al soci de major participació. A més, la persona beneficiària ha d'assumir com a mínim el 50% dels riscos i de les responsabilitats civil, fiscal i social de la gestió de l'explotació. En el cooperativisme de treball el vot no és ponderable (és a dir, cada persona té dret a un vot, independentment del treball cooperativitzat) per tant legalment existeixen dues opcions per tal de constituir una cooperativa de treball:

- a. Cooperativa de treball amb només dos socis.
- b. En cas de ser més de 2 socis de treball, que tots els socis siguin jove agricultor.

A la realitat anterior s'hi afegeix els requisits de no haver cotitzat prèviament en el règim agrari, i de demostrar la capacitat de generar una o mitja UTA (unitat de treball agrari), entre altres. També s'identifica una barrera cultural pel que fa a la possibilitat de què la propietat al passar a ser col·lectiva deixi de ser principalment familiar i es dificulti així el relleu generacional. La propietat col·lectiva de terres pot esdevenir també en impediments per a la jove incorporació doncs si aquest es vol incorporar en el sector ramader convencional cal acreditar que té terres vinculades a l'explotació que puguin assumir el pla de dejeccions ramaderes (exemple de la cooperativa agrària El Teix, d'explotació comunitària d'una terra, que es detalla a la llei de cooperatives del 2015). A banda existeixen diferents línies d'ajuda que estan destinades exclusivament a cooperatives agràries i les cooperatives de treball quedarien fora, a no ser que es tractés de cooperatives rurals, com a mínim mixtes agràries i de treball.

Les anteriors són limitacions a nivell de personalitat jurídica que no impedeixen la pràctica de l'economia social i solidària. En trobem casos. En general hi ha consens en què el continent no determina el contingut. D'aquesta manera podem trobar iniciatives en que, sent una SCP i no

una cooperativa o associació, duen a terme pràctiques totalment fidels als principis de l'economia solidària.

També ens trobem amb el cas de projectes que es transformen a cooperativa transcorreguts els 5 anys de la incorporació com a jove agricultor, període mínim de permanència en el projecte d'incorporació presentat que requereix la legislació. I també casos de transformació de cooperativa a partir d'una associació.

Per contra, si que són corrents les cooperatives de treball en el sector de la transformació alimentària (que no depenen del Departament d'Agricultura) com formatgeries o obradors, i inclús iniciatives d'agricultura social que no depenen estructuralment del Departament d'Agricultura, o iniciatives pageses a temps parcial.

Totes aquestes limitacions no afecten les cooperatives agràries que poden incorporar també socis de treball¹ sense necessitat de ser cooperativa integral.

La fórmula jurídica de cooperativisme de treball sí que és molt més present en entitats de suport i de dinamització social/territorial. La creació, al 2016, del programa de suport a projectes singulars de l'economia social i cooperativa, ha generat un impuls per a la creació de noves cooperatives, també les integrals o rurals.

Finalment, pel què fa a la personalitat jurídica de cooperativa, cal destacar les cooperatives agràries històriques que, si bé tenen una clara aposta per l'agroecologia en quan a maneig i producte, la implicació societària dels socis en el projecte cooperatiu les fan allunyar del funcionament propi d'una cooperativa.

La resta d'entitats entrevistades són associacions o agrupacions informals. La fórmula d'associació la trobem present en projectes que no cerquen tant la consolidació d'una activitat econòmica o espai on els socis aporten el seu treball remunerat, sino un projecte col·lectiu. Malgrat que l'òrgan sobirà segueix sent l'assemblea, en associacions petites o amb pocs membres a la Junta Directiva existeixen limitacions legals que poden crear biaixos en la participació dels socis en la gestió del projecte associatiu. El cas més evident és la limitació al 50% de la participació a la Junta Directiva de persones sòcies que aporten treball o serveis al

¹ **Soci de treball:** En qualsevol cooperativa que no sigui de treball associat, és el soci que participa de la gestió i govern de la cooperativa i que aporta el seu treball a la cooperativa. S'assimila al soci treballador (soci comú de les cooperatives de treball associat) i ha de ser una persona física. (art. 25 Llei 12/2015).

Article 25. Socis de treball

1. Els estatuts socials de les cooperatives de primer grau que no siguin de treball associat i els de les cooperatives de segon grau poden determinar el reconeixement de la qualitat de socis de treball als treballadors que ho sol·licitin. En aquest cas, els estatuts han d'establir mòduls d'equivalència per a assegurar-ne la participació equilibrada i equitativa en les obligacions i els drets socials, tant polítics com econòmics.

2. Les normes que estableix aquesta llei per als socis treballadors de les cooperatives de treball associat s'apliquen també als socis de treball, llevat que la cooperativa reguli, mitjançant el text estatutari o el reglament de règim intern, el règim jurídic d'aquest tipus de soci. En tot cas, aquesta regulació pròpia ha de respectar els límits establerts per l'article 132.4 d'aquesta llei.

projecte. Malgrat la poca diferència que pot significar a nivell de treball per l'objecte social, estar organitzat en associació o en cooperativa sense finalitat de lucre, a nivell cultural encara existeix un gran desconeixement entre aquesta diferència i s'associa un projecte cooperatiu a una empresa convencional. Això fa que diferents projectes associatius afins al model cooperatiu no es plantegin transformar-se per a por a perdre massa social. Aquesta limitació social- cultural només té efectes en aquells projectes associatius amb àmplia base social, vinculats a projectes col·lectius territorials o de base comunitària. No és el cas de diferents associacions que neixen com a projecte associatiu petit, amb poca base social (que no té per què voler dir poca governança externa), i que acaben transitant a un projecte de cooperativa de treball. En altres casos, la figura d'associació ja cobreix les necessitats organitzatives per assolir l'objecte social.

5.4. Reptes i propostes d'accions per als ecosistemes agroecològics territorials

Com a resultat de l'anàlisi de la radiografia territorial dels ecosistemes agroecològics locals, s'identifiquen un seguit de reptes relacionats amb els 5 grans objectius del projecte, els quals s'organitzen entorn a **8 grans reptes estratègics**.

Taula 4. Reptes estratègics identificats en els ecosistemes agroecològics territorials

1 Accés a la informació i als recursos	2 Formació entorn a la mirada territorial de l'Ae i l'ESS	3 Cooperativisme de treball	4 Accés a xarxes de suport
Millorar l'accés, especialment pel què fa a les iniciatives d'abastiment	Millorar el coneixement entre ambdues pràctiques (especialment enfortir la mirada territorial de les entitats de suport).	Fomentar-lo a contextos on no hi hagi limitacions estructurals (de l'estructura socioeconòmica o del sector agrari).	Millorar l'accés per part de les iniciatives d'abastiment o de suport que no participen en l'espai formal de l'ESS.
5 Accés a xarxes d'intercooperació	6 Accés a finançament a través de subvencions de foment de l'Ae/ESS	7 Accés als serveis financers ètics	8 Visibilitat a l'agenda social i política
Millorar l'accés per millorar el pressupost, o realitzar projectes i serveis, sobretot per part de les iniciatives d'abastiment o de suport que no participen en l'espai formal de l'ESS.	Millorar l'accés sobretot per part de les iniciatives d'abastiment	Millorar l'accés via subvencions, sistemes d'aportacions de socis, per part de les iniciatives d'abastiment i millorar l'impacte i l'adequació de projectes per part d'entitats de suport	Enfortir la dimensió política de l'agroecologia i de l'ESS i la seva vinculació amb moviments socials

Font: elaboració pròpia

REpte 1: Accés a la informació i als recursos

1	2	3	4
Superar el privilegi d'accés a la informació per part de les entitats de suport, especialment les més vinculades a l'administració pública.	Reconèixer les diferents aproximacions a l'Ae i l'ESS i generar consensos i disensos.	Millorar l'accés a la informació per part de projectes i iniciatives que no estan organitzades en figura jurídica pròpia de l'ESS i/o que no formen part del moviment.	Seguir treballant per descentralitzar les entitats referents de l'ESS a nivell català (Coop57, Federació de Cooperatives de Treball, XES)

S'observa una diversitat important pel què fa a l'accés a informació i recursos de l'ESS entre diferents iniciatives que formen els ecosistemes territorials. Entre ells destaca el poc accés a la informació de grups informals que no estan vinculats al moviment o espai formal de l'ESS, fet que millora considerablement en la mesura que aquests grups incorporen entitats de suport o estan formalitzats. L'accés a la informació és molt major per part de les entitats de suport, especialment aquelles vinculades, orgànicament o a través de programes públics, a l'administració pública. Es constata doncs un privilegi d'accés a la informació i recursos per part d'aquests tipus d'entitats degut a la seva posició social. La manca de socialització i informació d'aquests recursos a altres grups menys vinculats o desvinculats de moviments de l'ESS en general, es veu afavorida per l'exclusió de determinades pràctiques de l'imaginari de l'Economia Social i Solidària que, malgrat avenços recents, sobrevalora encara avui la personalitat jurídica davant la pràctica, afavorint l'expressió de cert caràcter endogàmic i impermeable als grups d'afinitat amb més accés a la informació i recursos que dificulta tant la socialització de la informació i recursos com l'avenç i enfortiment del moviment i espai social de l'ESS. Reconèixer la diversitat de pràctiques i expressions tant de l'ESS com de l'agroecologia és un segon repte identificat que permetria desenvolupar la potencialitat d'autogestió i transformació dels ecosistemes territorials. Cal una mirada inclusiva de l'ESS i de l'agroecologia que permeti la inclusió de la diversitat d'apropriacions i imaginaris, i aquesta mirada ha de ser per força territorial. Es detecta, sobretot en les entitats de suport vinculades a l'ESS, una manca de territorialització de la mirada, especialment pel què fa a l'ESS. Finalment, tot i que en els darrers anys diverses entitats estan aportant molts esforços per fer-hi front, es detecta encara una perspectiva urbanocèntrica de l'ESS i de l'impuls del binomi ESS/Ae.

Finalment mencionar que de per si l'accés a la informació, en termes de garantir els espais comunicatius divulgatius, no garanteix relacions d'equitat entre entitats. El motiu es troba en el propi objecte social de les entitats. Les entitats de suport incorporen la gestió d'aquesta informació i recursos en el seu pla de treball i estan dotades d'una estructura organitzativa que els permet fer-ho. Mentrestant, entre les entitats d'abastiment, en especial les productives, s'ha constatat la barrera de manca de temps i d'estructura que permet, un cop accedit a la

informació, gestionar-la. D'aquesta forma, amb igual accés a la informació, les entitats d'abastiment tenen menys possibilitats d'incorporar-la i vehicular-la tant per millorar la seva viabilitat i sostenibilitat social i econòmica com per participar en espais deliberatius i d'acció propis dels espais i moviments. Novament aquest darrer aspecte, malgrat afectar també a l'agroecologia, és més evident en el cas de l'ESS.

PROPOSTES D'ACCIONS REpte 1

1 No desvincular l'anàlisi de l'ESS i/o agroecologia del context rural en general. Incorporar la mirada general en el punt de partida o pretext de les diferents activitats, plans i programes que es puguin desenvolupar, tant des de l'agroecologia, l'ESS o el desenvolupament rural i/o agrari.	2 Vincle orgànic entre entitats de suport i d'abastiment (sigui a nivell societari o no), i que no depengui directament de recursos públics. Integrar les entitats dinamitzadores i de suport a la xarxa, com un element més, que la dinamització no depengui de projectes concrets que un cop s'acaben deixen orfes a les xarxes i tornen a situar-la en una situació de desigualtat en accés a la informació i recursos.	3 Obrir els assessoraments, formacions i acompanyaments a tot tipus de fórmula jurídica observant l'objecte social i impactes.
---	---	---

REPTE 2: Formació entorn a la mirada territorial de l'Ae i l'ESS

1	2	3
Formació que millori una mirada territorial de l'Ae i l'ESS i millori el coneixement entre ambdues pràctiques , sobretot per part de les entitats de suport.	Major formació en cooperativisme rural i de les possibilitats del cooperativisme de treball en projectes pagesos, reconeixent les limitacions del cooperativisme de treball en determinats contextos (agricultura familiar).	Coneixement i expertesa en maneig agroecològic per cada sector productiu, incorporació d'aquest coneixement en especial en el moment del relleu generacional , i aportació d'expertesa a través d' ADV i ADS .

L'anàlisi de les necessitats formatives ha estat un objectiu explícit de la recerca. En general, i segurament vinculat a la manca de temps disponible per part de les entitats d'abastiment, es coincideix en què una major oferta formativa no és imprescindible ni estratègica. Tot i així si que s'identifica certa necessitat en la oferta formativa en models i pràctiques de l'ESS, sobretot a nivell d'ampliar els destinataris més enllà dels espais socials més afins, de recuperar la importància de la pràctica més enllà de la personalitat jurídica. S'identifica cert desconeixement general de la fórmula i potencialitats del cooperativisme rural així com de les limitacions contextuais per al desplegament del cooperativisme de treball en projectes pagesos, sobretot els d'agricultura familiar, per part de les entitats de suport i inclús des del moviment i espais social de l'ESS.

El principal repte formatiu identificat és la necessitat de millorar la formació de la mirada territorial, de la realitat rural i de l'estructura i economia rural i agrària per part de les entitats de suport. La mirada territorial és més present a les entitats de suport relacionades amb l'assessorament agroecològic, però en aquestes, tot i que cada cop menys, els manca una visió de l'ESS. La millora d'aquesta mirada territorial és la que ha de permetre la promoció de l'ESS i l'agroecologia com a binomi clau en la sostenibilitat rural.

Pel què fa a la formació en pràctiques agroecològiques, es constata l'important paper que juguen les entitats d'assessorament com les ADV (associacions de defensa vegetal) o les ADS (associacions de defensa sanitària) o les mateixes escoles agràries, o entitats com l'associació l'Era, capdavantera en la promoció de l'agroecologia a Catalunya. En els darrers temps aquestes entitats, especialment les escoles agràries i algunes entitats de suport de l'ESS i de l'agroecologia, han incorporat en els seus assessoraments i oferta formativa el binomi ESS/Ae. No obstant és també un aspecte clau on seguir avançant i ampliar-lo a associacions de defensa vegetal i sanitària i a formacions agràries.

PROPOSTES D'ACCIONS REpte 2

1 Formar en cooperativisme rural i en la incorporació de socis/es de treball en altres tipus de cooperatives.	2 Formar amb una mirada territorial i perspectiva integral a les entitats de suport que acompanyen el sector primari ja en el disseny de projectes.	3 Vincular iniciatives de suport i d'abastiment amb associacions d'assessorament tècnico-productiu tipus ADV o ADS i compartir coneixements i experteses.
--	--	--

REpte 3: Cooperativisme de treball o la incorporació de socis/es de treball en altres tipus de cooperatives

1

Emprendre fórmules que permetin la **democratització** de les relacions de treball.

2

Foment del cooperativisme de treball a contextos on **no hi hagin limitacions estructurals** (de l'estructura socioeconòmica o del sector agrari).

Analitzar l'expressió general del cooperativisme de treball als ecosistemes agroecològics locals és un objectiu explícit de la recerca i disposa d'un capítol propi (vegeu apartat 5.3).

La recerca ha constatat la gairebé inexistència de cooperatives de treball en l'àmbit de la producció pagesa, especialment pel què fa a l'agricultura familiar. Entre les limitacions identificades s'hi troba per una banda a la dificultat de generar llocs de treball degut a la dimensió de les explotacions, dificultats d'incorporació de socis deguts a l'estructura de poblament (baixa densitat de població i estructura demogràfica envellida), dificultats de gestió administrativa, i dificultats culturals vinculades a la propietat. Sovint, i vinculat amb el desconeixement de la realitat agrària i rural d'algunes entitats de suport, la promoció irreflexiva del cooperativisme de treball en el sector de la pagesia topa amb les anteriors limitacions. Cal per tant un reconeixement d'aquestes sense que reconèixer-les signifiqui que allà on no s'expressi el cooperativisme de treball com a personalitat jurídica signifiqui la inexistència de pràctiques pròpies de l'ESS. En aquest context, la democratització pròpia de les relacions de treball es pot avançar a través de la incorporació de la figura del soci de treball i en la transformació de cooperatives agràries en cooperatives integrals, agràries i de treball. Paral·lelament l'impuls del cooperativisme de treball en àmbits no productius (transformació, distribució, comercialització, assessorament etc) té camí a recórrer, malgrat disposar també de les limitacions pròpies de l'envelliment i disseminació de la població (especialment a territoris amb estructura de poblament disseminat, com la Catalunya Central).

PROPOSTES D'ACCIONS REPTE 3

1 Promoure la figura del soci/a de treball en cooperatives integrals o no.	2 Promoure cooperatives rurals mixtes de treball i agràries per exemple.	3 En l' acompanyament per la creació de noves cooperatives, cal posar més atenció a l'organització d'aquesta i en el procés de disseny , més enllà de la pròpia creació. I també posar atenció en el seguiment per garantir que aquestes cooperatives creades realment siguin sostenibles i viables .
---	---	--

REpte 4: Accés a xarxes de suport

1	2	3
Fer més permeables algunes xarxes de suport: - Incorporar diferents discursos i aproximacions a l'Ae i l'ESS, prioritzant la mirada i compromís territorial. - Incorporar iniciatives que no estiguin organitzades en fórmules jurídiques pròpies de l'ESS (filtrar per pràctica i no per personalitat jurídica).	Reconèixer les xarxes informals de suport mutu i atorgar-los la mateixa importància que les formals.	Prioritzar la creació de xarxes de baix cap dalt.

L'accés a xarxes de suport de l'ESS/Ae és un dels reptes més importants per a l'impuls dels ecosistemes agroecològics territorials. La seva expressió està estretament relacionada amb el repte d'accés a la informació i recursos (repte 1) i esdevé una de les portes d'accés a la informació i recursos. Per xarxes de suport ens referim a les relacions d'ajuda mútua entre entitats i projectes i en essència són les què configuren els grups d'afinitat (vegeu capítol 5.1). Com més institucionalitzades o formalitzades estan aquestes xarxes, i els grups que les conformen, són menys diverses i acostumen a ser menys permeables a altres, agreujant la resta de reptes i contribuint al debilitament de la capacitat transformadora de l'ecosistema territorial. Aquesta impermeabilitat pot respondre tant al reforçament del caràcter endogàmic de les xarxes, com al no reconeixement de possibles integrants degut a la concepcions limitatives de l'ESS, cenyides a la personalitat jurídica, o a l'agroecologia, amb una sobrevaloració de l'agroecologia tècnica en detriment de la perspectiva política i/o cultural-comunitària.

Moltes xarxes formalitzades han estat creades en projectes de dinamització promoguts o empresos per entitats dinamitzadores o administracions públiques. Parlem de les típiques associacions de productors o associacions territorials que sovint, un cop finalitzat el projecte de dinamització, queden orfes d'estructura i promoció. En aquest sentit és especialment important el reconeixement de les xarxes informals, sovint fruit de l'autoorganització i amb relacions d'ajuda mútua més pures però amb un accés a la xarxa de suport pròpies de l'ESS més dèbil. En la creació i promoció de xarxes de suport des del conjunt de l'ecosistema, entès com a un tot, s'identifiquen encara pràctiques forçades de creació de xarxes de suport, promogudes de dalt cap baix, i, tal com s'apuntava anteriorment, sovint vinculades a projectes concrets promoguts per administracions públiques o entitats de suport. Perquè aquestes xarxes de suport siguin realment de suport i siguin sostenibles en el temps cap que el seu origen parteixi d'una voluntat real, i que la seva creació sigui de baix cap dalt. Això possiblement significa modificar la perspectiva de la dinamització territorial de diverses administracions o entitats dinamitzadores.

Per acabar, cal mencionar de nou la capacitat de participar en diferents tipus de xarxes de suport segons la naturalesa de les entitats. Les entitats de suport disposen de nou d'una situació privilegiada, perquè la participació en xarxes de suport pot ser incorporat en el seu pla de treball. Per contra la participació des d'iniciatives d'abastiment es sol concebre des del voluntariat o la militància, i amb menys capacitat de participar-hi com menys temps lliure de treball es disposa.

PROPOSTES D'ACCIONS REpte 4

1

Incorporar projectes unipersonals o familiars com xarxes pròpies de l'ESS (com fa Pam a Pam o la Coop57), o **altres cooperatives** a federacions (com per exemple, la federació de Cooperatives de Treball que permet la federació de cooperatives de serveis).

2

Fer **seguiment** de l'impacte i dels resultats de les xarxes creades **a mitjà i curt termini**, i posterior a la justificació.

REpte 5: Accés a les xarxes d'intercooperació

1 Que la intercooperació tingui un sentit i una sostenibilitat i no s'instrumentalitzï només per a l'accés a finançament sense la detecció prèvia d'una coincidència entre objectes socials).	2 Que les possibilitat d'intercooperació sigui més equitativa entre entitats de suport i entitats productives (vinculat tant a l'assimetria en l'accés a la informació, com la posició en l'espai social de l'ESS)	3 Superar possibles inèrcies endogàmiques i poc permeables en aquelles relacions d'intercooperació promogudes per programes públiques i que faciliten l'accés al finançament.
4 Superar tendències de la intercooperació que sobrecarreguen la feina de les iniciatives d'abastiment que produeixen o elaboren (que alhora han de comercialitzar, distribuir i promocionar, i gestionar la intercooperació)	5 Que els projectes de dinamització tinguin un impacte directe més clar i evident en la viabilitat social i econòmica de la petita pagesia.	

A diferència de les xarxes de suport, per xarxes d'intercooperació ens referim a aquelles relacions entre entitats que tenen impacte directe i explícit en la prestació de serveis o productes, o en el pressupost, de les diferents entitats. Actualment molts projectes d'intercooperació són concebuts amb l'objectiu d'accés al finançament a través de subvencions públiques o privades., que cada vegada més incorporen la intercooperació com a requisits dels beneficiaris. Això es produeix en termes generals, no només en el finançament de projectes vinculats a l'ESS, sinó també agraris. No obstant, el previsible esgotament del mercat de projectes de promoció de l'ESS associat a la "bombolla de l'ESS", fa que les intercooperacions concebudes per accedir a subvencions públiques o privades siguin molt freqüents i que alhora tendixin a basar-se en activitats o serveis llunyans al seu objecte social. En els darrers temps, i especialment arran de la crisi Covid-19 i de la convocatòria de projectes singulars de l'ESS, molts projectes d'intercooperació es basen en la promoció de l'ESS/Ae però que solen excloure a entitats d'abastiment (sobretot dels productives) dels conjunt d'entitats beneficiàries. No obstant l'assoliment dels projectes d'intercooperació requereix de la participació de les entitats d'abastiment. A més a més, la posició privilegiada de les entitats de suport pel què fa a l'accés a informació de subvencions i recursos, situa a les entitats d'abastiment, principalment les productives, en una situació de doble exclusió. Es crea així una situació paradoxal on el foment de la pagesia és l'objecte de projectes d'intercooperació que no inclouen la pagesia com a beneficiaris ni sovint com a participants, fet que condueix a resultats i propostes d'actuacions

insostenibles que solen sobrecarregar i sobreresponsabilitzar a la pagesia, la qual, a més de produir, ha de transformar, distribuir, comercialitzar i promoure el territori i, si hi participa, gestionar la intercooperació. Amb tot molts projectes d'intercooperació d'aquest tipus poden aportar solucions clarividents insostenibles, amb un impacte social i territorial poc clar, i amb una sostenibilitat dubtable més enllà del període de temps que finança el projecte d'intercooperació.

PROPOSTES D'ACCIONS REpte 5

1 Fer un seguiment de les xarxes d'intercooperació creades i la seva sostenibilitat.	2 Fomentar la intercooperació vertical (entre diferents sectors).	3 Promoure la creació d'organitzacions pròpies, de primer o segon grau, de distribució i comercialització – Foment dels circuits curts.
4 Promoure el suport i gestió/secretaria a les relacions d'intercooperació com a servei permanent de les entitats de suport.	5 Crear línies específiques de subvencions per promoguin la intercooperació entre iniciatives d'abastiment i les de suport a la comercialització amb l'objectiu de millorar les condicions de vida dels projectes d'abastiment.	6 Crear un paraigües de petites iniciatives per poder accedir a ajuts, unir-se unes quantes per poder accedir.

REpte 6: Accés a finançament a través de subvencions de foment de l'Ae/ESS

1 Millorar l'accessibilitat i capacitat de gestió i accés a subvencions per part de les entitats d'abastiment (en relació a expertesa i disponibilitat de temps, i a la personalitat jurídica no pròpia de l'ESS).	2 No limitar l'accés a finançament segons persona jurídica en forma de cooperativa, associació o fundació.	3 Que les inversions siguin subvencionables i disminuir els topalls mínims subvencionables per adaptar-los a la realitat de la petita pagesia.	4 Que les subvencions destinades a projectes d'agroecologia/ESS comportin un impacte real i equitatiu entre les iniciatives implicades de cada territori
5 Vincular els projectes de foment de l'Ae/ESS a les polítiques de subvencions agràries (desconeixement per part de l'ESS dels recursos propis del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural)	6 No limitar l'avaluació de l'impacte a nivell de treball a noves altes a la seguretat social (sigui contracte o autònoms), i incorporar també l'increment d'hores i millora de la renda agrària	7 Superar la dependència a subvencions a les entitats de suport.	8 Enfortir les estructures febles de gestió administrativa financera a l'interior dels projectes, especialment a les iniciatives d'abastiment.
9 Manquen entitats de suport especialitzades i assequibles als projectes			

El repte de l'accés al finançament està molt relacionat amb el repte de l'accés a xarxes d'intercooperació, en tant que s'intueix que entre les xarxes d'intercooperació predominen les que tenen finalitats de mobilització de subvencions. Novament, des de la perspectiva dels ecosistemes agroecològics territorials, el principal repte en l'accés al finançament el trobem en l'assolir relacions d'equitat, que es relaciona amb l'accés a la informació, la capacitat de gestió i

l'adequació dels criteris de les persones i projectes subvencionables a la realitat agrària i la seva organització social. D'entrada, la limitació de subvencions de l'ESS a fórmules jurídiques de cooperativa, associació o fundació, exclou bona part de l'entramat social. Tot i així, en el darrer any s'han dut a terme avenços considerables i importants (un exemple n'és la incorporació com a participants de projectes singulars a altres persones jurídiques que no són cooperativa, associació o fundació). En relació l'impacte en la viabilitat social i econòmica que tenen aquestes subvencions, trobem diferències substancials entre entitats. En entitats d'abastiment l'accés a la inversió en equipament i maquinària és un factor clau per a millorar la viabilitat social i econòmica dels projectes. No obstant la inversió molt poques vegades és subvencionable i si ho és generalment es limiten a convocatòries vinculades al Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural, que exclouen la compra de maquinària de segona mà. Un nou factor limitador en l'accés al finançament per part d'iniciatives d'abastiment (especialment les productives) és l'establiment de topalls d'inversió mínims massa elevats. Amb tot, malgrat avui dia existeixen diferents convocatòries que poden finançar projectes de foment de l'ESS/Ae, les entitats de suport segueixen disposant d'una posició privilegiada, tant per facilitar d'accés a la informació, capacitat de gestió, impacte del finançament en la viabilitat econòmica de l'entitat. Això ha esdevingut en un increment de projectes de dinamització i promoció de l'ESS/Ae per part d'entitats de suport que no necessàriament tenen un impacte positiu en el territori i en el sector, ni sostingut en el temps.

Actualment el Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural, i el Departament d'Empresa i Treball són dos dels departaments que concentren la major oferta de subvencions per a projectes de foment de l'ESS /Ae. Si bé des del departament d'Empresa i Treball s'ha incorporat el sector de l'alimentació com a línies estratègiques, les convocatòries del departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural, fins al moment ha fet evident la incorporació del foment de l'ESS més enllà de les pròpies del cooperativisme agrari. Un cas paradigmàtic n'és l'ajuda a la incorporació de joves agricultors, que dificulta molt l'accés en cas d'incorporacions a través de cooperatives de treball. No obstant aquest departament sí que reconeix, i diverses ajudes s'hi sustenten, l'impacte de les ajudes en la millora de la renda agrària més enllà de la creació de nous llocs de treball, un dels principals indicadors i criteris de subvenció de diverses convocatòries del Departament d'Empresa i Treball.

Finalment, en els debats relacionats amb el repte d'accés al finançament a través de subvencions, s'identifica la sobredependència de les entitats de suport a convocatòries d'ajudes. Superar-lo segurament significa repensar els serveis de les entitats de suport i fer-les més properes i al servei de les entitats d'abastiment.

PROPOSTES D'ACCIONS REpte 6

1 Reforçar la funció de les entitats de suport de difusió de recursos i convocatòries a entitats d'abastiment i iniciatives que no formen part activa de l'espai social de l'ESS.	2 Incorporar les entitats d'abastiment en el disseny i com a beneficiaris del projectes presentats per entitats de suport per afrontar les necessitats reals de l'abastiment	3 Potenciar la creació o reorientació dels serveis de les entitats de suport cap a serveis de gestories/assessories especialitzades en l'articulació de plans de viabilitat econòmica i social dels projectes i en gestió administrativa i financera.	4 Potenciar el rol de secretari i suport a la gestió de subvencions per part de les entitats de suport.	5 Quan les entitats de suport dissenyin projectes de participació d'entitats d'abastiment, que incloguin la remuneració d'aquesta.
6 No limitar els beneficiaris a personalitat jurídica de cooperativa, associació, fundació. Incorporar altres iniciatives no mercantils i la figura d'autònoms sense afany de lucre com a possibles beneficiaris.	7 Millora de coneixement de la realitat laboral del sector agrari per part del Departament de Treball. Treball conjunt entre DACC i Departament de Benestar social, i federacions vinculades (FCTC, FCAC, etc.)	8 Potenciar les cooperatives rurals, mixtes agràries, per diversificar les fonts de finançament i facilitar la subvenció de la inversió.	9 Potenciar espais aglutinadors de coneixements i pràctiques compartides que siguin útils als nous projectes en clau d'aprenentatges per a la viabilitat econòmica dels projectes així com per a la implementació d'altres vies de finançament (micromecenatge, sistemes de quotes, fons de contingències, etc.)	10 Facilitar les eines administratives per a l'accés al finançament a entitats d'abastiment i donar a conèixer els mecanismes propis de les cooperatives per aconseguir finançament (aportacions de capital / títols participatius, etc.).

REPTE 7. Millorar l'accés a serveis financers ètics i de l'ESS sobretot per part de les iniciatives d'abastiment.

1 Presencialitat de la banca ètica i solidària descentralitzada.	2 Manca de coneixement de les finances ètiques i solidàries i les seves oportunitats de finançament dins el sector, perquè esdevinguin primera opció pels projectes.	3 Accessibilitat a serveis financers de l'ESS més enllà de la formula cooperativa, associació, fundació, tenint en compte altres paràmetres, com el potencial de transformació.
4 Necessitat de comprensió i adaptació dels serveis financers a la realitat i complexitat de la pagesia.	5 Manca de coneixements en aspectes de viabilitat econòmica i gestió financera que dificulta presentació de la documentació per accedir al finançament, sobretot en el cas de les entitats d'abastiment, amb estructura de gestió dèbil.	

Les diferències d'accessibilitat a serveis financers ètics i propis de l'ESS entre entitats es vinculen a: l'accés a la informació i coneixement de la seva existència (més dèbil en entitats d'abastiment i en territoris més allunyats a l'Àrea Metropolitana de Barcelona), a la concentració de les oficines d'atenció al públic d'aquests a l'Àrea Metropolitana de Barcelona (malgrat entitats com la Coop57 disposen d'una organització social que facilita la descentralització), la limitació de l'accés a finançament segons personalitat jurídica, que com s'ha pogut constatar, la forma jurídica predominant en iniciatives d'abastiment que produeixen és la figura d'autònom o la SCP², la no adaptació als serveis financers a la realitat i complexitat de la pagesia (temps d'amortització superiors, sistemes de garanties i avals, etc), amb l'existència de productes financers de la banca tradicional exclusius pel sector agrari, i a la dificultat de gestió financera i comptable per part d'entitats d'abastiment en comparació amb les entitats de suport. Es detecta la necessitat de formació i d'acompanyament accessible als projectes, per tot el que suposa l'articulació de plans de viabilitat i plans financers, així com, la gestió econòmica i financera dels projectes. per part d'entitats d'abastiment en comparació amb les entitats de suport.

² Novament la Coop57 ha avançat en la resolució d'aquest aspecte i des de fa anys incorporant la figura de l'autònom. Per a més informació vegeu documentació annexa.

Queda encara camí a recórrer per millorar l'accés al finançament per part del conjunt d'entitats de l'ESS/Ae i per a avançar-hi és fonamental crear un sistema de sistematització d'experiències de diferents entitats de les finances ètiques que permetin adaptar criteris i serveis a la realitat de la petita pagesia i iniciatives d'abastiment.

Alguns d'aquests aspectes es profunditzen en el document adjunt elaborat per Coop57, en el marc del projecte, que es troba annex aquest document.

PROPOSTES D'ACCIONS REpte 7

1 Promoure la presència de la banca ètica i solidària descentralitzada.	2 Donar a conèixer les finances ètiques i solidàries i les seves oportunitats de finançament dins la pagesia, treballar conjuntament amb els actors de l'ESS (XES, ateneus cooperatius, etc).	3 Enfortir les entitats de suport que puguin oferir servei d'assessoria i planificació econòmica de projectes d'agroecologia i ESS.
4 Adaptar els serveis financers a les necessitats pageses, (temps de carències, amortització i garanties) i reconeixent les seves expressions i practiques organitzatives que van més enllà de les formules jurídiques.	5 Facilitar l'accés a finançament de petites iniciatives a través d'entitats intermèdies (que per exemple gestionin els préstecs).	5 Potenciar l'acompanyament especialitzat en gestió econòmica i financera així com en l'articulació de plans de viabilitat i plans financers, per a projectes del sector.

REpte 8. Visibilitat a l'agenda social i política.

1 Aconseguir que la visió de les iniciatives d'abastiment siguin presentes en els espais socials i polítics de presa de decisions i millorar l'opinió de l'agroecologia entre el sector agrari tradicional/conservador.	2 Identificar punts comuns entre la diversitat discursiva de l'ESS i l'Ae per tal de donar una visió unitària que aculli també la diversitat.	3 Estar alerta en no acollir ni fomentar pràctiques de màrqueting "verd" (Ae) o "roig" (ESS).
4 Millorar la visibilitat del discurs Ae/ESS amb mirada territorial i integral i superar la visió urbanocèntrica que a vegades hi ha subjacent.	5 Enfortir la dimensió política de l'agroecologia i de l'ESS i la seva vinculació amb moviments socials.	

El vuitè i darrer repte identificat és el de millora la visibilitat a l'agenda social i política. Es detecta o una poca presència del discurs propi de les iniciatives d'abastiment a l'agenda social i política, o el seu eclipsament per part d'entitats de suport i institucions. Els motius d'aquest biaix els trobem tant en la posició social i la proximitat als espais polítics i socials de les diferents entitats, com a la desigualtat en la possibilitat de participació entre entitats de suport i d'abastiment, sent major en les primeres degut a les possibilitats d'incloure la participació dins del seu pla de treball. D'aquesta manera sovint l'expressió de la visió de les entitats d'abastiment i del territori queda relegada a la representació per part d'entitats de suport que, sovint amb biaixos en la seva mirada territorial i integral, pot transmetre una visió i/o opinió no sempre representativa de tot l'entramat social o ecosistema agroecològic ni inclusiva de la diversitat de significats, expressions i discursos de l'ESS i de l'agroecologia. El risc d'una representació esbiaixada i no representativa s'agreuja pel fet de què no existeix, per avui, una visió unitària del binomi ESS/Ae que es basi en grans consensos i que sigui capaç de desenvolupar un caràcter integrador de la diversitat social de l'ecosistema territorial. En aquest sentit, i en un moment d'auge discursiu i de projectes de foment de l'ESS/Ae, es detecta la importància de detectar pràctiques pròpies del marketing "verd" (en relació a l'agroecologia) o de màrqueting "roig" (en relació a l'ESS) que utilitzen els valors i pràctiques de l'agroecologia o de l'ESS per a beneficis privats i per a situar-se en una posició privilegiada tant en el mercat, a l'agenda social o política.

Amb tot, afrontar el repte de la visibilitat social de l'ecosistema agroecològic territorial requereix novament de desenvolupar la perspectiva territorial, de territorialitzar el discurs de l'agroecologia i de l'economia social i solidària, sovint encara amb una mirada urbanocèntrica i sectorial. Per vincular els ecosistemes agroecològics territorials amb les sobirania i sostenibilitat territorial cal superar el paradigma agrarista i situar-nos en el paradigma rural, , ruralitzar i

polititzar la perspectiva de l'agroecologia i de l'economia social i solidària. Per a fer-ho cal ampliar la perspectiva, enfortir la mirada territorial, garantir la representació discursiva de la realitat de les iniciatives d'abastiment i de cada territori en concret, i prioritzar el vincle amb els moviments socials de base.

PROPOSTES D'ACCIONS REpte 8

1 Millorar la representació de les iniciatives d'abastiment en organitzacions representatives tant de l'agroecologia com de l'ESS.	2 Que les entitats de suport incorporin la feina de fer d'altaveu per fer visible discursos i realitats de les iniciatives d'abastiment i la realitat rural (des d'una funció de secretariat i no pas representativa).	3 Crear espais o xarxes d'acció política transformadora transversals, compartits i equitatius entre iniciatives de suport i d'abastiment.
4 Apostar per noves formes de sindicats agraris horitzontals que incloguin la perspectiva de l'agroecologia i l'ESS i que defensin que defensi els valors i el treball de la petita pagesia.	5 Millorar el coneixement del moviment de l'ESS pel què fa a context i realitat agrària i rural, i a nivell més específic en termes d'economia i estructura agrària (vinculat amb accions formatives).	6 Fer accions comunicatives conjuntes dels reptes i realitat del context socioterritorial on es desenvolupen les iniciatives de l'Ae/ESS i que fomentin tant la mirada integral i crítica com les possibilitats de millora des de l'entramat social.

5.5 Pràctiques significatives i replicables identificades

Com a darrer resultat del projecte, vinculat amb els objectius, s'han identificat algunes pràctiques significatives i replicables que s'estan portant a terme des de l'ESS. Es tracta de pràctiques no limitades al cooperativisme de treball, i limitades a l'espai concret de l'abastiment alimentari, és a dir, incloent aquelles iniciatives que tenen per objecte social des de la producció fins al consum d'aliment agroecològic.

Fruit de l'anàlisi territorial realitzada, es poden identificar **5 pràctiques d'ESS i amb base agroecològica** (productiva) significatives i replicables que haurien de millorar la possibilitat d'afrontar, amb diferent grau, els 8 reptes identificats. Entre elles destaquem la potencialitat del cooperativisme integral, i en concret del cooperativisme rural, especialment aquelles vinculades orgànicament amb entitats de suport, fet que els permet superar els biaixos en l'accés a la informació i a espais actuals de l'ESS. Malgrat 4 de les 5 pràctiques identificades estan organitzades en cooperatives, l'impacte social d'aquestes no es deu a la seva organització jurídica sinó a la seva pràctica. En aquest sentit es considera oportú remarcar novament que la importància de la transformació i apropiació social del que anomenem ecosistema agroecològic local vindrà condicionat per la pràctica agroecològica i la pràctica solidària, més que no pas per la figura jurídica.

Les pràctiques identificades en l'àmbit territorial estudiat són les següents:

Taula 5. Pràctiques significatives i replicables i iniciatives territorials que apliquen la pràctica

PRÀCTICA IDENTIFICADA	INICIATIVA TERRITORIAL
PRÀCTICA 1. EL COOPERATIVISME DE TREBALL EN PROJECTES AGROECOLÒGICS DIVERSIFICATS I NO NOMÉS PRODUCTIUS	Mas les Vinyes SCCL
PRÀCTICA 2. LA COOPERATIVA RURAL COM A FÓRMULA PER INTEGRAR LES INICIATIVES D'ABASTIMENT I DE SUPORT	Territori de Masies Coop
PRÀCTICA 3. LA COOPERATIVA INTEGRAL COM A FÓRMULA PER INTEGRAR CONSUM, PRODUCCIÓ I DISTRIBUCIÓ	L'Enllaç de l'Ebre SCCL
PRÀCTICA 4. LA COOPERATIVA DE SERVEIS COM A FÓRMULA PER A CREAR XARXES DE DISTRIBUCIÓ DE PROXIMITAT	Mengem Garrigues SCCL
PRÀCTICA 5. ESPAIS INFORMALS D'ACCIÓ COL·LECTIVA I MOVIMENT SOCIAL	Ramaderes.cat

Font: elaboració pròpia

PRÀCTICA 1. EL COOPERATIVISME DE TREBALL EN PROJECTES AGROECOLÒGICS DIVERSIFICATS I NO NOMÉS PRODUCTIUS. Mas les Vinyes

S'han identificat molt poques iniciatives productores (no transformadores) i que alhora siguin cooperatives de treball. Entre elles destaquem Mas les Vinyes (sant Martí d'Albar, Lluçanès).

Es tracta d'un projecte de vida comunitària i permacultura que gestiona una finca de 25 hectàrees de superfície agrària total (horta, fruiters, boscos) i petites explotacions ramaderes. A banda de l'activitat pròpiament agrària i ramadera també ofereixen formació i allotjament.

El 2013 es constitueix com a associació i el 2017 es crea la cooperativa de treball. Actualment són 3 sòcies.

Més informació: www.maslesvinyes.com

PRÀCTICA 2. LA COOPERATIVA RURAL COM A FÓRMULA PER INTEGRAR LES INICIATIVES D'ABASTIMENT I DE SUPORT . Territori de Masies Coop

La cooperativa rural és una nova classe de cooperativa prevista en la Llei 12/2015 que combina, sota la fórmula d'una cooperativa integral, les funcions pròpies de les cooperatives agràries amb altres activitats de diversificació.

El caràcter integral permet, com en el cas de Territori de Masies Coop, introduir serveis de suport als propis socis, i inclús incorporar-los a la seva estructura societària (com és el cas de la cooperativa l'Arada).

Territori de Masies Coop és una cooperativa rural mixta agrària, de consum i de serveis amb domicili al Miracle (Riner, Solsonès) i que treballa principalment pels pobles del baix Solsonès i rodalies. Neix en un espai de promoció popular sostenible promogut per l'Arada (projecte ACTUA), i el 2016 es constitueix com a associació amb l'objectiu de promoure l'activitat social i econòmica relacionada amb el paisatge pagès, incorporant la pagesia, el turisme rural, la restauració i el teixit cultural. El 2019, amb el suport del programa Projectes Singulares de promoció de l'economia social i la creació de cooperatives, es crea la cooperativa rural que té per objecte social oferir serveis de suport i promoció a les entitats sòcies, i d'accés i organització del consum de productes alimentaris i no alimentaris en el cas de les sòcies de consum. Actualment està formada per 50 sòcies i una persona dinamitzadora contractada.

Més informació: www.territoridemasies.cat

PRÀCTICA 3. LA COOPERATIVA INTEGRAL COM A FÓRMULA PER INTEGRAR CONSUM, PRODUCCIÓ I DISTRIBUCIÓ. L'Enllaç de l'Ebre

La cooperativa integral és una classe de cooperativa prevista en la Llei 12/2015 que té per objecte el desenvolupament d'activitats econòmiques o socials pròpies de diferents classes de cooperatives.

L'Enllaç de l'Ebre és una cooperativa integral, mixta de serveis (amb sòcies productores) i de consum. En la mesura que inclou sòcies agràries s'entén que, malgrat jurídicament no ser-ho, es pot arribar a comportar com a cooperativa rural. S'origina el 2018 arran d'una trobada entre grups de consum agroecològic de les Terres de l'Ebre i el 2019 es constitueix com a cooperativa. La cooperativa articula una xarxa de distribució de productes agroalimentaris frescos i elaborats d'aliment i inicia la seva activitat la primavera del 2020. Ara són 135 persones sòcies, i hi han 4 persones contractades: 2 jornades completes i 2 mitges (aquestes com a autònoms).

Més informació: <https://somebre.org>

PRÀCTICA 4. LA COOPERATIVA DE SERVEIS COM A FÓRMULA PER A CREAR XARXES DE DISTRIBUCIÓ DE PROXIMITAT– Mengem Garrigues

Mengem Garrigues neix com una agrupació de productores i elaboradores agroecològiques del territori de Ponent, creada durant la pandèmia, per facilitar la comercialització i la distribució de les petites productores arrelades al territori. Mengem Garrigues té l'objectiu de bastir una estratègia de comercialització i distribució conjunta que permeti als seus socis abaratir els costos de distribució, millorar alhora el volum de vendes i reduir les hores estructurals de feina que assumeixen les productores. Actualment MengemGarrigues ha esdevingut una cooperativa de serveis.

Els socis de serveis comuns inclouen també socis agraris i per tant, malgrat jurídicament no ser-ho, es pot comportar com a cooperativa rural. Actualment són 15 socis i una persona treballadora.

Mengem Garrigues es constitueix amb el suport de la convocatòria d'ajuts de projectes singulars, per a l'any 2020-2021, i permet a les iniciatives d'abastiment poder fer un salt d'escala, generar nous llocs de treball i millorar l'organització del treball de les iniciatives d'abastiment, que no han d'encarregar-se de les tasques de distribució i comercialització. El seu origen el trobem molt vinculat a la tasca de promoció i articulació agroecològica que es fa des de la cooperativa de treball Tres Cadires, d'Arbeca, elaboradora de licors artesanals i alhora membre actiu de l'ateneu cooperatiu Ponent Coopera.

Més informació: <https://app.katuma.org/mengem-garrigues/shop>.

PRÀCTICA 5. ESPAIS INFORMALS D'ACCIÓ COL·LECTIVA I MOVIMENT SOCIAL– Ramaderes.cat

Ramaderes de Catalunya és una xarxa informal de dones pastores de Catalunya que neix el 2018 i que actualment compta amb unes 50 participants. Es tracta d'un moviment social de l'economia feminista en l'àmbit ramader i de reivindicació de la ramaderia extensiva que s'organitza i es basa en l'ajuda mútua. No té per tant finalitats productives ni econòmiques. Es presenta com a experiència a destacar justament per la seva peculiar naturalesa i per, fora de la organització pròpia de l'economia social i solidària, el seu important impacte en la generació de

discurs i foment del debat directament relacionat amb el foment de l'agroecologia i l'economia solidària a territoris rurals.

Més informació: @ramaderescat (twitter, instagram)

La següent taula pretén fer una comparativa aproximada i orientativa de cadascuna de les pràctiques identificades i la seva relació amb els 8 grans reptes estratègics identificats en el si del projecte.

Taula 6. Resum de les iniciatives/pràctiques identificades segons l'impacte en els 8 reptes del binomi Ae/ESS.

	PRÀCTICA 1. EL COOPERATIVISME DE TREBALL EN PROJECTES AGROECOLÒGICS DIVERSIFICATS I NO NOMÉS PRODUCTIUS - Mas les Vinyes Sccl	PRÀCTICA 2. LA COOPERATIVA RURAL COM A FÓRMULA PER INTEGRAR LES INICIATIVES D'ABASTIMENT I DE SUPORT- Territori de Masies Coop	PRÀCTICA 3. LA COOPERATIVA INTEGRAL COM A FÓRMULA PER INTEGRAR CONSUM, PRODUCCIÓ I DISTRIBUCIÓ- L'Enllaç de l'Ebre Sccl	PRÀCTICA 4. LA COOPERATIVA DE SERVEIS COM A FÓRMULA PER A CREAR XARXES DE DISTRIBUCIÓ DE PROXIMITAT- Mengem Garrigues SCCL	PRÀCTICA 5. ESPAIS INFORMALS D'ACCIÓ COL·LECTIVA I MOVIMENT SOCIAL- Ramaderes.cat
1. Accés a la informació i als recursos del moviment	● ● ●	● ●	● ● ●	● ● ●	●
2. Formació entorn a la mirada territorial de l'Ae i l'ESS	● ● ●	● ● ●	● ● ●	● ● ●	● ● ●
3. Organització en cooperativisme de treball o la incorporació de socis/es de treball en altres tipus de cooperatives	● ● ●				
4. Accés a les xarxes de suport (informal, de suport, de moviment)	● ● ●	● ● ●	● ● ●	● ● ●	● ● ●
5. Accés a les xarxes d'intercooperació (a nivell econòmic, de projectes...)	● ● ●	● ● ●	● ● ●	● ● ●	●
6. Accés a finançament (subvencions, sistemes d'aportacions de socis/es...)	● ●	● ● ●	● ● ●	● ● ●	
7. Accés a serveis financers ètics i de l'ESS	● ● ●	● ● ●	● ● ●	● ● ●	●
8. Visibilitat a l'agenda social i política i al mercat	● ●	● ●	● ● ●	● ● ●	● ● ●

Font: elaboració pròpia

1. Accés a la informació i als recursos del moviment

- Les iniciatives que presenten un millor accés a la informació i als recursos del moviment són *Mas les Vinyes*, *L'Enllaç de l'Ebre* i *Mengem Garrigues*. Aquest millor accés té diferents motius:
 - En el cas de *Mas les Vinyes*, l'accés a la informació del moviment del binomi Ae/ESS és gran, i li és conferida principalment a través de les xarxes en les què neix i es crea, ja vinculades tant a l'agroecologia com a l'ESS. La condició de cooperativa de treball, i a més a més l'afiliació a la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya, facilita molt tant l'accés a la informació i recursos com el coneixement entre iniciatives.
 - En el cas de *L'Enllaç de l'Ebre*, tant en la gènesi com en la creació i procés de consolidació, l'Enllaç de l'Ebre ha disposat d'una xarxa de suport especialment informada i vinculada al cooperativisme de consum i a la distribució agroalimentària, en especial, amb Katuma. L'accés a la informació relativa a l'Ae/ESS és alta, malgrat possiblement, pel fet de centrar-se molt en el consum, la informació relacionada amb la agroecologia més tècnica-agronòmica o del sector primari pot ser més reduïda de cara enfora, al si de la cooperativa existeixen espais informals per compartir coneixement i bones pràctiques al respecte. A banda, el fet d'impulsar-se especialment des del programa Singulars, i en aliança amb Foodcoop i super Coop Manresa, i al estar estretament vinculats als Ateneus cooperatius i altres xarxes, fa que l'accés a la informació relativa a recursos de suport per l'ESS sigui important.
 - En el cas de *Mengem Garrigues*, l'accés a la informació del moviment del binomi Ae/ESS li ve conferida sobretot a través de la diversitat en la naturalesa de les seves sòcies, i pel fet de tenir integrada dins l'estructura societària una entitat de suport.
- En un segon nivell, a *Territori de Masies* l'accés a la informació del moviment del binomi Ae/ESS li ve conferida sobretot a través de la diversitat en la naturalesa de les seves sòcies, i pel fet de tenir integrada dins l'estructura societària una entitat de suport.
- Per últim, en el cas de *Ramaderes*, l'accés a la informació del moviment del binomi Ae/ESS és més feble i es genera a través de l'experiència i xarxes de les diferents participants.

2. Formació entorn a la mirada territorial de l'Ae i l'ESS

- Totes les iniciatives identificades presenten una elevada formació i habilitats per incorporar la mirada territorial de l'Ae i l'ESS:
 - *Mas les Vinyes*, pel seu caràcter integral, no a nivell jurídic sinó a nivell d'objecte social i el vincle directa amb la vida comunitària, li confereix molt bona capacitat per desenvolupar una visió integral i enfocament territorial de l'Ae/ESS.
 - *Territori de Masies Coop*, a nivell de promoció i formació, la diversitat en la naturalesa de les seves sòcies li confereix la protecció d'una mirada integral i territorial i una major capacitat de transferència tècnica entre sòcies i de creació conjunta.
 - *L'Enllaç de l'Ebre*, a nivell de formació i de desenvolupament de mirades integrals del binomi Ae/ESS, possiblement el major protagonisme del consum

pot esbiaixar la mirada integral però al mateix temps, el treball directe entre productors i consumidors ha de poder facilitar la viabilitat de la planificació productiva, ja que moltes de les productores ja treballaven amb canal HORECA i amb grups de consum.

- *Ramaderes.cat*, la seva diversitat de sòcies li permet tenir aquesta millor aproximació al territori i incorporar la mirada territorial en el binomi Ae/ESS.
- *Mengem Garrigues* La organització social de la cooperativa, amb sòcies comunes que majoritàriament produeixen o elaboren producte agroecològic i que alhora estan vinculades al moviment i espais de l'ESS, permet que la formació i promoció d'habilitats integrals sigui òptima i adaptada a la mirada territorial de l'abastiment alimentari.

3. Organització en cooperativisme de treball o la incorporació de socis/es de treball en altres tipus de cooperatives

- L'organització del cooperativisme de treball o la incorporació de la figura del soci/a de treball en altres tipus de cooperatives està poc implantat entre les iniciatives agroecològiques analitzades, degut, com ja s'ha comentat al llarg del treball, a les pròpies limitacions d'aquesta figura jurídica per adaptar-se a les especificitats i singularitats tant del sector primari com de la petita pagesia agroecològica. Així, és absent en totes les iniciatives, i només el treball a Mas les Vinyes.
 - *Mas les Vinyes*: la seva organització en **cooperativisme de treball** li ve facilitada per no tractar-se d'un projecte pagès convencional, sinó de nova creació i que combina l'activitat primària amb altres activitats.
 - *Territori de Maseis Coop*: el cooperativisme de treball com a tal no hi és present, i es veu difícil que a curt o mitjà termini es puguin crear els llocs de treball mínims per poder ser considerat com a tal. Sí que s'ha valorat la possibilitat d'incorporar la figura de soci de treball.
 - *Enllaç de l'Ebre*: el seu vincle amb el cooperativisme de treball es limita a la condició d'entitat federada a la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya. Sí que compta amb personal contractat, que podria passar a ser soci/a de treball en un futur.
 - *Mengem Garrigues*: el vincle amb el **cooperativisme de treball** de moment és inexistent i es limita al fet que és una fórmula jurídica amb la què s'organitzen cooperatives sòcies com Tres Cadires.
 - *Ramaderes.cat*: en tractar-se d'una associació d'iniciatives individuals de petita pagesia, no contempla el treball.

4. Accés a les xarxes de suport (informal, de suport, de moviment) i 5. Accés a les xarxes d'intercooperació (a nivell econòmic, de projectes...)

- L'accés a les xarxes, ja siguin de suport (informal, de suport i de moviment), com l'accés a les xarxes d'intercooperació (a nivell econòmic, de projectes, etc.), és alt en totes les iniciatives identificades.
 - *Mas les Vinyes*. L'accés a les xarxes de suport és alt i vinculat, novament, tant al seu origen com amb la integralitat del seu objecte social i diversificació econòmica. Aquest accés a les xarxes de suport li determina també una major capacitat d'intercooperació, que és facilitada, tot i que no ha participat directament amb programes d'Economia Social de la Generalitat de Catalunya, per la seva condició de cooperativa de treball.
 - *Territori de Masies Coop*: l'accés a xarxes de suport es materialitza sobretot a escala territorial i a través de la participació com a sòcies a la cooperativa Coop57. Aquesta articulació territorial fa que les principals relacions d'intercooperació es facin amb iniciatives del propi territori, tot i que comparteix espais amb altres entitats i iniciatives, sobretot a través de les entitats de suport sòcies de Territori de Masies Coop i a la experiència personal de diferents sòcies de la cooperativa.
 - *L'Enllaç de l'Ebre*: l'accés a xarxes de suport i d'intercooperació és important especialment en el sector de la distribució i el consum agroecològic i a l'espai social de l'Economia social i solidària. També disposa de xarxa de suport territorial, amb col·laboracions amb cooperatives històriques com la cooperativa agrària l'Aldea.
 - *Mengem Garrigues*: l'accés a xarxes de suport és important tant a nivell territorial com a nivell sectorial de l'agroecologia i, especialment, de l'ESS. Ramaderes: Tant l'accés a la informació relativa al binomi Ae/ESS com la formació i l'accés a xarxes de suport es generen a través de l'experiència i xarxes de les diferents participants que es materialitza a través de l'ajuda mútua i el suport entre les membres.
 - *Ramaderes.cat*: l'accés a les xarxes de suport des d'una vessant més informal és molt elevat, en el sentit que l'associació actua des del suport mutu i les relacions entre les iniciatives que en són sòcies. No obstant, per la seva naturalesa d'associació i no estar directament interpellada per l'espai propi de l'ESS i el cooperativisme de treball, no té un bon accés a les xarxes d'intercooperació que es teixeixen dins l'espai de l'ESS.

6. Accés a finançament (subvencions, sistemes d'aportacions de socis/es...) i 7. Accés a serveis financers ètics i de l'ESS

- L'accés al finançament i als serveis financers ètics és prou elevat entre les iniciatives identificades, tot i que cal dir que la informació obtinguda amb les entrevistes és limitada i es disposa de poca informació al respecte.
 - *Mas les Vinyes*: es disposa d'informació pel fet de comptar i participar en xarxes de suport i d'intercooperació, però l'accés és limitat degut a la càrrega de treball que suposa gestionar subvencions, etc.
 - *Territori de Masies Coop*: la pròpia naturalesa de la cooperativa, que compta amb diferents perfils de sòcies i el fet que aquestes participin amb altres entitats i iniciatives i/o també a través de la intercooperació, enriqueix i facilita l'accés a informació i participació a programes de millora del finançament, i a la participació en projectes de finances ètiques.

- *L'Enllaç de l'Ebre*: la naturalesa de la pròpia xarxa facilita un bon accés a la informació relacionada amb el finançament (subvencions, sistemes d'aportacions de socis/es...) i les eines de suport. Aquestes xarxes han facilitat també l'accés a informació, coneixement i participació en projectes de finances ètiques.
- *Mengem Garrigues*: tant el fet de comptar amb xarxes com per la vinculació amb el cooperativisme de treball i estar dins l'espai de l'ESS, fan que tinguin un bon accés a la informació i a la gestió de línies de finançament tipus subvencions, i a pràctiques de finançament comunitari via quotes que ja s'estan desenvolupant des de cooperatives sòcies, com és el cas de la Comunitat Tres Cadires de la cooperativa Tres Cadires.
- *Ramaderes.cat*: en aquesta iniciativa, l'accés al finançament és nul en el sentit que l'associació no gestiona subvencions ni té projectes propis, i pel que fa a l'accés als serveis financers, es disposa del coneixement per part de les ramaderes que formen part de l'associació, però no s'han utilitzat a nivell col·lectiu.

8. Visibilitat a l'agenda social i política i al mercat

- La visibilitat a l'agenda social i política i al mercat és notablement elevada, sobretot en algunes de les iniciatives identificades:
 - *Mas les Vinyes*: novament la integralitat i la seva participació en espais de l'ESS i de l'Ae el permet ser més visible. En aquest sentit destacar el paper de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya.
 - *Territori de Masies Coop*: possiblement l'enfocament sobretot territorial fa que la seva visibilitat social i política es limiti també a escala territorial però això no vol dir que amb menys impacte en l'assoliment de l'objecte social.
 - *L'Enllaç de l'Ebre*: és important i es relaciona tant amb l'enxarxament amb entitats d'abast català i espanyol, públiques i comunitàries, com amb la important valoració social que avui gaudeix la distribució i el consum agroecològic, objecte principal de la cooperativa.
 - *Mengem Garrigues*: aquesta és important i va de mà de la xarxa de suport de què disposa i de les xarxes en què participa, tant territorials com sectorials de l'agroecologia i en concret de la distribució i comercialització.
 - *Ramaderes.cat*: la seva visibilitat social i política és important i amb un impacte social notable, amb una participació activa en la divulgació i reivindicació de la situació de les dones ramaderes i de la ramaderia agroecològica, amb un important paper en la generació de discurs i generació de discurs social.

6. Reflexions finals

Aquest projecte ha permès realitzar una diagnosi participada que ha culminat en la **identificació de 8 reptes principals** per a la millora de la promoció de l'ESS/Ae des dels ecosistemes agroecològics locals com a unitat social accionable i/o transformadora, i un **recull de propostes** que aporten eines d'anàlisi i reflexions sobre els ecosistemes agroecològics locals del món rural català.

Per una banda, ha permès veure els **tipus de relacions** que s'estableixen entre els diferents actors que configuren els entramats socials (ecosistemes agroecològics locals). S'ha visualitzat la proximitat dels diferents agents respecte els valors i pràctiques pròpies de l'Ae i de l'ESS (enteses com a binomi), i situat aquestes iniciatives en relació amb la proximitat Ae/ESS i a la seva posició social (entesa com a equivalent a poder o facilitat de mobilitzar recursos i discursos fruit de la seva posició social en el territori concret). A partir de la posició relativa a l'eix Ae/ESS i a la proximitat entre iniciatives, s'han identificat **tres grups d'afinitat**: els grups informals; els grups d'acció formalitzats, i dins d'aquests, les cooperatives agràries històriques; i el pol institucional. Les relacions que s'estableixen dins de cada grup i entre els diferents grups són diverses per cada ecosistema agroecològic local i mostren la seva pluralitat i diversitat territorial, indicadors alhora de la complexitat dels diferents ecosistemes en el món rural català. S'ha constatat també l'existència de diferents percepcions i significats que s'atorga tant a l'agroecologia i l'economia social i solidària que per una banda constaten una diferència en el coneixement dels models (especialment pel què fa a l'economia social i solidària), i per altra el caràcter polisèmic en què han esdevingut ambdós conceptes, posant de manifest la necessitat de treballar, consensuar i reforçar els aspectes bàsics que permeti acollir diversitats de percepcions i aproximacions, i sobretot desvincular-los de la fórmula jurídica i centrar-nos en la pràctica. D'aquesta forma es maximitza la diversitat, es facilita el reconeixement entre iniciatives i es potencia la capacitat transformadora dels entramats socials o ecosistemes agroecològics locals. Sens dubte la **mirada i sostenibilitat territorial** (social, econòmica i ecològica) és un d'aquests aspectes bàsics i claus, i justament un aspecte que s'ha identificat com a dèbil o poc pregnant en diversos discursos tant de l'ESS des dels grups d'afinitat més institucionalitzats.

D'altra banda, s'ha posat de manifest una realitat ja coneguda i constada en pròpia experiència directament per les iniciatives d'abastiment que són els **desajustos i limitacions** que presenta el **cooperativisme de treball** per crear ocupació en el sector agrari, i també les **reticències** que presenta una part de la pagesia del món rural català per atansar-se a aquesta fórmula jurídica en concret, però també per atansar-se al moviment de l'ESS i també al moviment de l'AE, en general. S'ha constatat una major adequació del cooperativisme de treball en les iniciatives de suport o les d'abastiment no directament productives o desvinculades de la propietat de la terra. Per contra s'ha constatat una inadequació del model de cooperativisme de treball per a petites explotacions familiars, degut tant a la pròpia estructura i capacitat de generar llocs de treball, a dificultats o barreres inherents a la propietat de la terra, com també a dificultats de gestió derivades tant del desconeixement del model com de l'increment de les tasques de gestió que significa organitzar-se en cooperatives de treball. Malgrat la centralitat del treball tant en l'objectiu implícit d'organització col·lectiva com en la construcció de sobirania, avui en dia

moltes iniciatives de producció agroecològica (i especialment les vinculades a la producció agroramadera) veuen difícil l'organització en el marc del cooperativisme de treball. En la producció agroramadera el cooperativisme de treball topa amb uns reptes propis (si no limitacions - cal generar ocupació estable de com a mínim dues persones...) vinculats a la cultura i la gestió de la propietat, a la gestió i a la necessària consolidació de llocs de treball. La realitat anterior també ens evidencia que l'aplicació de l'indicador del nombre d'iniciatives de cooperatives de treball no ens serveix com a indicador del grau d'expressió de pràctiques de l'ESS en aquests territoris. És a dir, si canviem l'indicador de fórmula jurídica pel de les pràctiques de l'ESS veurem que l'expressió d'aquesta en territoris rurals és substancialment més alta. Fa anys que iniciatives referents de l'ESS a nivell català i peninsular ja van reconèixer l'especial sensibilitat de barrera de la fórmula jurídica en territoris rurals, i han incorporat i prioritzat la pràctica de l'ESS. És el cas de Coop57, que ha creat criteris socials adaptats a la realitat pagesa. Altres iniciatives com Pam a Pam avaluen la pràctica d'aquests iniciatives sense passar-los el filtre de la fórmula jurídica. Per contra, en l'àmbit de producció alimentària, el cooperativisme de treball sí que és present, i aparentment molt més present i fàcil de promoure en iniciatives d'artesanía alimentària que no estan directament vinculades a la gestió de la propietat (per exemple obradors alimentaris), en iniciatives de suport i dinamització d'aquests ecosistemes agroecològics locals, i inclús en diferents cooperatives agràries o rurals que ja existeixen o que s'estan promovent però que no tenen en compte el cooperativisme de treball. Si bé el cooperativisme agrari ha explorat, i està explorant, diferents oportunitats de diversificació dels seus serveis cap a serveis comunitaris i socials als pobles on es desenvolupen, avui aquest procés reflexiu no té en compte les possibilitats que pot oferir-hi la integració del cooperativisme de treball i per tant la transició cap a cooperatives rurals mixtes agràries i de treball. En aquests ecosistemes agroecològics locals cal incloure també diferents iniciatives d'altres sectors econòmics que ja es vinculen amb la producció agroecològica. Parlem, entre altres, del sector turístic, el de la restauració, el del comerç, i diferents iniciatives de consum conscient. Un altre dels principals motius de la inadequació del model de cooperativisme de treball al sector primari productiu és la pèrdua d'accessibilitat a recursos propis del sector primari (vinculats al Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural) per a figures que no siguin cooperatives agràries. Aquest fet consolida la idoneïtat d'una de les conclusions de la recerca, la **idoneïtat del model de cooperativisme rural**, que incorporin la cooperativa de treball, i la idoneïtat d'apostar per la **figura del soci/a de treball** com a eina per democratitzar les relacions de treball de les diferents cooperatives existents que no siguin de treball. A banda, s'ha posat de manifest una necessària revisió dels criteris normatius i metodològics d'avaluació de l'impacte social de les cooperatives pel què fa a la generació de llocs de treball. Com s'ha mencionat més amunt, el cooperativisme de treball no és un model organitzatiu adaptat a la gran majoria de la petita pagesia catalana i per tant els indicadors propis del cooperativisme de treball no hi són aplicables. Paral·lelament el sector agrari perd any a any ocupats agraris, i la petita pagesia familiar és majoritària i clau en tots els entramats socials analitzats.

Tot plegat evidencia la necessitat d'ampliar la perspectiva de la metodologia d'anàlisi d'impacte de llocs de treball i adaptar-la a la **realitat pagesa i territorial i introduir-ne nous indicadors**. Aquest és, sens dubte, un camí a recórrer i que ha de permetre i adequar el cooperativisme de treball i els recursos de l'ESS amb la realitat de la petita pagesia i el moviment agroecològic del territori català. Per a avançar-hi és indispensable superar la segmentació administrativa i

fragmentació conceptual i construir una mirada integral des del treball conjunt entre departaments: el Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural i el Departament d'Empresa i Treball. Amb la mateixa intensitat que interpel·la a l'administració pública, el repte de la integralitat afecta també als moviments i espais de l'Ae i l'ESS. En definitiva, i com es deia més amunt, cal **reforçar la mirada territorial** com a màxima expressió de la integralitat i màxima capacitat d'acollir la diversitat de mirades i realitats. Aquesta mirada territorial no pot ser autàrquica i la seva construcció ha d'incloure les relacions amb altres territoris i cercar aliances amb territoris (i els seus entramats socials) amb qui comparteixi compromisos i voluntats socials.

Per tant, cal que els moviments de l'ESS i de l'AE **adoptin una mirada molt oberta, flexible i generosa** per poder incloure totes les diferents realitats del món rural català que avui poden no sentir-se interpel·lades per aquests moviments però que es poden alinear amb els seus principis. Per potenciar l'agroecologia basada en pràctiques de l'ESS, cal tenir en compte tot l'entramat social present en el món rural català i les seves interrelacions. Alhora, per millorar l'impacte social dels moviments i iniciatives que treballen per la sostenibilitat local agroecològica, cal revisar i repensar les eines i productes que s'estan oferint en l'actualitat i elaborar propostes per trencar desigualtats en l'accés a la informació i recursos. En aquest sentit, un dels resultats del treball ha estat el recull d'un conjunt de propostes d'accions per fer front als reptes. Diferents propostes apunten en la necessària reconducció dels serveis de les entitats de suport a l'ESS i l'agroecologia, enfocades com a servei directe a la pagesia i a les entitats d'abastiment.

S'ha constatat també que l'accés a la **informació de l'espai social de l'ESS** presenta recorregut per millorar la seva accessibilitat al territori rural. Aquest sovint ve de la mà de la presència d'entitats de suport vinculades directament a l'espai social o al propi moviment, i quan al territori no hi ha una articulació de l'ESS, l'accessibilitat passa a dependre dels vincles que s'estableixen amb xarxes catalanes, avui en procés de descentralització però encara concentrada en àrees urbanes. També l'accés a les xarxes de suport i l'accés a la intercooperació presenten molts punts de millora per poder redistribuir de manera més equitativa els recursos, reforçar la viabilitat econòmica i social de les iniciatives agroecològiques i en definitiva, millorar l'impacte de les iniciatives.

Pel què fa a la **formació** en general no es percep com a factor estratègic, especialment pel què fa a la pagesia, que en general té recursos formatius a l'abast relacionats amb tècniques agronòmiques pròpies de l'agroecologia. Pel què fa a la formació en termes d'ESS, els Ateneus Cooperatius i altres entitats de suport desenvolupen una tasca important, malgrat s'ha identificat una mancança en la mirada territorial i en la formació o promoció de fórmules com el cooperativisme rural o la promoció de la figura de socis de treball. L'enfortiment d'aquesta mirada territorial dependrà de la capacitat de construir aliances amb altres entitats amb expertesa en sostenibilitat territorial i també agroecològica. Finalment, mencionar que justament la mirada territorial és la que evidencia i uneix els valors de l'Ae i l'ESS, i per tant reforça el reconeixement entre iniciatives i n'amplia el camp d'acció i possibilitats de transformació. Permet també enfortir la dimensió política i comunitària de l'agroecologia, dimensions poc expressades, segurament més per manca de referencialitat conceptual (en certs sectors, majoritaris segons l'espai o territori, l'imaginari de l'agroecologia es redueix a l'agroecologia tècnica-agronòmica) que no pas per compromís o voluntat.

El darrer aspecte abordat en aquest projecte ha estat l'accés als **recursos financers** per part de les iniciatives que configuren els ecosistemes agroecològics locals. S'han pogut identificar algunes necessitat d'acompanyament en l'accés i la gestió de subvencions així com en gestió econòmica financera i articulació de plans de viabilitat, també la necessitat d'adequar els serveis financers (condicions, temps de retorn i garanties) amb les característiques i necessitats pròpies del sector, que difereixen respecte a les d'altres empreses de l'ESS d'altres sectors econòmics.

Finalment, i ja per acabar, creiem indispensable **reconèixer la riquesa dels entramats socials** vinculats a la pagesia i l'ESS al nostre país. Malgrat quedi camí a recórrer, el capital social existeix, és divers, i socialment cada vegada és més reconegut. La coincidència actual dels moviments agroecològics i de l'ESS, així com dels recursos públics i/ o privats i comunitaris associats, fa que ens trobem en un moment clau per la promoció de l'Ae/ESS, tant a nivell territorial com a nivell català, sense que el necessari salt d'escala abandoni la mirada territorial, ni a l'inversa. Sent l'Ae i l'ESS cada vegada més presents a l'agenda social i política, i havent irromput a l'agenda social amb la força que ho han fet, els principals reptes actuals són de reconeixement de l'altre i de la diversitat d'aproximacions, el de maximitzar la socialització de recursos i la permeabilització de determinats grups d'afinitat, sobretot els què tenen major accés a recursos i que se solen concentrar en entitats de suport. Per a fer-ho cal basar-nos més en les pràctiques que en la personalitat jurídica, afrontar el repte de reconstruir la mirada territorial i integral, treballar de forma transdisciplinar i des de la cooperació.

Cal seguir treballant per millorar la capacitat de transformació dels diferents ecosistemes agroecològics locals. Per avançar-hi és imprescindible seguir aportant els espais i treball necessaris per fer aquest canvi de mirada cap a una mirada territorial, inclusiva i projectiva. Tal com s'ha constatat en el treball, les possibilitats per crear i mantenir aquests espais són molt diferents entre els diferents grups i actors. Caldrà repensar també com articular la continuació d'aquest debat per garantir que tothom que hi vulgui participar, pugui fer-ho, i això significa treballar també per garantir unes relacions equitatives en l'esforç que suposa participar-hi, diferenciant qui aporta un treball que ja forma part del pla de treball de l'entitat o té una responsabilitat implícita i reconeguda de fer-ho.

LES IDEES NO VIUEN SENSE ORGANITZACIÓ

Granjei

Organitza:

L'ARADA
CREATIVITAT
SOCIAL

Escola de Pastors
de Catalunya

Raiel

L'aresta
COOPERATIVA AGROECOLÒGICA

TRES CADRES
Cooperativa

Idària
COOPERATIVA INSERCIÓ LABORAL

Amb la col·laboració de:

ACTUA
FEM COSES AL SUD DEL SOLSONÈS

Generalitat de Catalunya
Departament de Drets Socials